

KAJA PLADO • KRISTA SUNTS

EESTI KEELE LUGEMIK-TÖÖRAAMAT

VII KLASSILE

3. OSA

KAJA PLADO

KRISTA SUNTS

EESTI KEELE
LUGEMIK-TÖÖRAAMAT
VII KLASSILE

3. OSA

2013

Euroopa Liit
Euroopa Sotsiaalfond

Eesti tuleviku heaks

Hariduslike erivajadustega
õpilaste õppevara arendamine

Kaja Plado, Krista Sunts

Eesti keele lugemik-tööriist VII klassile. 3. osa

Tööriist vastab põhikooli lihtsustatud riikliku õppekava lihtsustatud õppele.

Retsenseerinud *Reet Lill, Elve Voltein*

Toimetanud ja küljendanud *Tiina Helekivi*

Kaane kujundanud *Eve Kurm*

Illustreerinud *Vilve Aavik-Vadi, Ülle Meister*

Tehniliselt toimetanud *Andero Kurm*

Fotod: *Tõnu Pani 12, ERR/Ülo Josing 54 (1,2,3,5), Ivar Leidus 63, Ülo Udumäe 66, Kaia Järg 16, 101, Tiina Helekivi 32, Wikimedia Commons*

Õpetaja juhendmaterjal „Lugemik-tööriistu kasutamine lihtsustatud õppetasele 7. klassis. Abiks õpetajale” on alla laetav portaalist www.hev.edu.ee

Raamatu väljaandmist on toetanud Euroopa Sotsiaalfond ja Eesti riik programmi „Hariduslike erivajadustega õpilaste õppevara arendamine” kaudu.

Programmi viib ellu SA Innove.

Kõik õigused kaitstud. Igasugune autoriõigusega kaitstud materjali ebaseaduslik paljundamine ja levitamine toob kaasa seaduses ettenähtud vastutuse.

Autoriõigus: SA Innove, Kaja Plado, Krista Sunts, 2013

ISBN 978-9949-513-20-8 (kogu teos)

ISBN 978-9949-513-21-5 (kogu teos : pdf)

ISBN 978-9949-513-22-2 (1. osa)

ISBN 978-9949-513-23-9 (1. osa : pdf)

ISBN 978-9949-513-24-6 (2. osa)

ISBN 978-9949-513-25-3 (2. osa : pdf)

ISBN 978-9949-513-26-0 (3. osa)

ISBN 978-9949-513-27-7 (3. osa : pdf)

ISBN 978-9949-513-28-4 (4. osa)

ISBN 978-9949-513-29-1 (4. osa : pdf)

ISBN 978-9949-513-30-7 (õpetaja juhendmaterjal)

ISBN 978-9949-513-31-4 (õpetaja juhendmaterjal : pdf)

Trükiettevalmistus:

Kirjastus Studium

Riia 15b, 51010 Tartu

Tel 7343 735, www.studium.ee

Trükk: OÜ Greif

Lohkva, Luunja vald

Tartumaa 62207

SISUKORD

1. Uuel aastal V. Beekman	5
2. Rähn	9
3. Kohtumine rähniga J. Piigi järgi	15
4. Puukoristaja	19
5. Puukoristaja toidulaual J. Piigi järgi	21
6. Talverõõmud	25
Sula L. Andre	25
Uisutamas E. Enno	28
Suusasõit R. Parve	31
7. Õnnetus jääl O. Luts	34
8. Jäine kamakas vigastas koolipoissi	42
9. Olümpiamängud Vana-Kreekas	48
10. Eestlaste olümpiavõidud	52
11. Rahvalaulud	55
12. Vastla liulaul Eesti rahvalaul	60
13. Kes on Vana Toomas?	63
14. Laul Põhjamaast E. Vetemaa	66
Viktoriin	70
15. Miks Tallinn valmis ei saa? Muistend	71
16. Ülemiste Vanake O. Luts	74
17. Kui isa kinkis raamatuid J. Parijõgi	83
Meenutame loetut	90
Nuputamist	92
Sõnaseletusi	103

1. UUEL AASTAL

Vladimir Beekman

1 Tulid näärid tuisand* teega,
oli see vast tore sõit,
tulid näärid laia reega,
uue aasta kaasa tõid.
Uuel aastal pikad päevad,
uuel aastal uued tööd,
aga päevad napiks* jäävad,
kui sa lausa lulli lööd*.

2 Mets on meelitav ja sume*,
põues süttib suusaind*,
üle värske valge lume
kutsub suusatama sind.
Küll on palju, palju vahvat
korda saata näärikuul*.
Uisurajal võidu ajab
meiega ka talvetuul.

3 Tulid näärid tuisand teega,
oli see vast uhke sõit,
tulid näärid laia reega,
uue aasta kaasa tõid.
Uuel aastal palju päevi,
uuel aastal uued tööd.
Ei need päevad napiks jää, kui
käed vaid julgelt külge lööd.

„Toremaid talvelaule” Pegasus, 2009, lk 137

1. Vasta küsimustele luuletuse abil. Vali sobivad sõnad ja kirjuta lühivastus.

1. Mis sõnadega kirjeldas luuletaja talvist loodust?

.....

2. Mis talvelõbusid luuletaja kirjeldas?

.....

*hämär,
 lumine,
 lühike,
 tuisune,
 lõbus,
 pikk saanisõit,
 uisutamine,
 kelgutamine,
 lumesõda,
 suusatamine*

2. Arutle. Kuidas mõistad väljendeid? Märgi sobivad seletused X-ga.

1. *Uuel aastal pikad päevad, uuel aastal uued tööd.*

- Jaanuaris päevad pikenevad ja saab palju ära teha.
- Jaanuaris on aasta kõige pikemad päevad.
- Uuel aastal algab kolmas õppeveerand.

2. *Aga päevad napiks jäävad, kui sa lausa lulli lööd.*

- Koolivaheaeg saab ruttu läbi.
- Laisklejal on kõik päevad ühesugused.
- Tõsise töö jaoks ei jätku aega, päev saab laiseldes otsa.

3. *Ei need päevad napiks jää, kui käed vaid julgelt külge lööd.*

- Kes ei logele, see jõuab ka lühikese päeva jooksul palju ära teha.
- Kui ise tahad, siis on kõik päevad huvitavad.
- Tööd tehes saavad päevad väga ruttu läbi.

3. Õpi luuletust ilmekalt esitama.

1. Õpi luuletust ladusalt lugema.
2. Loe luuletus salmide kaupa.
3. Märgi õpetaja abiga
 - a. rõhutatavad sõnad ,
 - b. pausid,
 - c. hääle tõus (↑) ja langus (↓).
4. Õpi luuletus pähe ja esita see ilmekalt.
5. Hinda kaaslaste esitust.

4. Leia kalendrist talvise koolivaheaja tähtpäevad.

- toomapäev
- jõulu-laupäev
- jõulupühad
- vana aasta
- uusaasta
- kolmekuningapäev

Kirjuta puuduvad kuupäevad.

TOOMAPÄEV

..... . DETSEMBER

JÕULU-LAUPÄEV

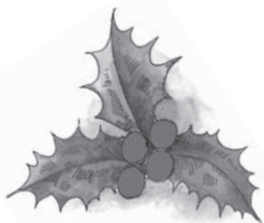
..... . DETSEMBER

I JÕULUPÜHA

..... . DETSEMBER

II JÕULUPÜHA

..... . DETSEMBER

VANA-AASTA

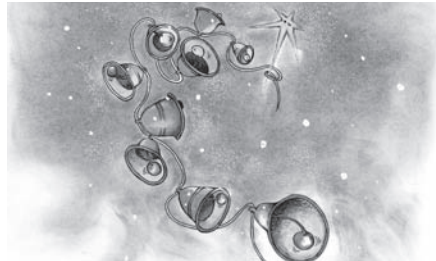
..... . DETSEMBER

UUSAASTA

..... . JAANUAR

KOLMEKUNINGAPÄEV

..... . JAANUAR

PEAN MEELES!

VANA AASTA OLI 20.....

UUS AASTA ON 20.....

5. Räägi teistele, kuidas möödus sinu koolivaheaeg.

Mida sa tegid

- jõulupühade ajal?
- aastavahetusel?
- pärast pühi?

Mis on sinu uue aasta soovid?

6. Loe Merilini juttu. Jooni sõnad, mida on tarvis asendada.

Mina veensin oma koolivaheaja vanaisa juures. Vanaisa ja vanaema talu on suure metsa küljes. Käisin koos vanaemaga lauas loomi söötmas. Ühel valgel lambal oli sündinud mustakirju varss. Vanaisa pani hobuse kelgu ette ja viis mind sõitma. Küll oli tore kihutada pealt lumist teed! Jõuluõhtul süütasime kuusel küünlad ja siis maabus jõuluvana. Esitasin talle koolis õpitud laulu „Kaisa kell”. Minu kingipakki oli vanaema poolt lisatud varrastel õmmeldud pikk villane sall.

Asenda allajoonitud sõnad ja loe lugu uuesti.

2. RÄHN

KAS TEAD?

Täida tabel.

KAS TEAD, ...	Enne lugemist	Pärast lugemist	
	TEAN	Hinnang	ÕIGE vastus
... keda nimetatakse metsa arstiks?			
... mis lind raiub haava-puusse endale pesa-koopa?			
... mille abil saab rähn koorepragudest putukaid kätte?			
... mis kahju teevad rähnid loodusele?			
... mis on rähni toiduks metsas?			
... milleks lendab rähn lindude toidulauale?			
... kuidas inimesed võivad teada saada, et rähn elab nende lähedal?			

SUUR-KIRJURÄHN

ARVUKUS Eestis pesitseb 50-80 tuhat paari.

LEVIK Eestis väga levinud lind.

VÄLIMUS Selg ja tiivad musta-valgekirjud, sabaalune on helepunane. Isaslindudel on punane kukal.

KEHAKAAL Kaalub umbes 100 grammi.

MÕÖTMED Keha pikkus 23-26 cm, saba pikkus 10 cm.

ELUIGA Keskmise eluiga umbes 13 aastat.

PESITSEMINE Raiub nokaga pesaõõnsuse, enamasti haavapuusse. Selle sügavus on umbes 25 cm ja pesaava 5 cm lai. Oma pesa rähn ei vooderda. Muneb maikuus 5-7 valget muna.

ELUPAIK Elupaigaks on peamiselt okasmetsad, pargid ja aiad.

TOITUMINE Urgitseb pika kleepuva keelega koorepragudest putukaid. Söök ka sipelgaid. Võib hävitada väikeste laululindude mune ja poegi. Talvel toitub okaspuude seemnetest. Külatab toidulauda.

RAHVAPÄRASED NIMETUSED Hähn, tikk, kiritikk, tikas, põristaja, metsasepp.

ENEKE 3, lk 263

<http://bio.edu.ee/loomad/Linnud/DENMAJ.htm>

RÄHN

Rähni võib harilikult kohata metsades. Talvel tuleb ta parkidesse ja isegi lindude toidulauale. Suur-kirjurähn sööb lindude toidulaual isukalt nii rasva kui ka seemneid.

Rähn ronib mööda puutüvesid. Ta otsib koore alla peitu pugenud putukaid ja tõuke*. Lind toksib nokaga koore alt välja sinna peitunud putukad. Puutüvesse lõhutud aukudest kougib* rähn toidu välja keele abil. Rähni keel on väga pikk. Kui ta keele suust välja ajaks, siis võiks ta selle ümber oma kaela keerata.

Rähn pistab ka puude seemneid. Rähn saab käbisoomustest jagu tugeva noka abil. Kui ta seemneid käbidest välja toksib, jäävad puu alla suured käbide lademed*. Seda kohta, kus rähn seemneid lüübib*, nimetatakse rähni sepikojaks.

Rähni maiuspalaks on sipelgad. Ta sirutab oma pika kleepuva keele välja ja laseb sipelgatel keele peale ronida. Siis tõmbab rähn keele ruttu suhu tagasi.

Rähni võib nimetada ka metsa arstiks. Ta hävitab putukaid, kes teevad puudele suurt kahju. Rähn võib ühe talvepäeva jooksul koorida suure kuuse, kus on varjul kümme tuhat kooreüraski* vastset. Kõiki kahjureid ei suuda rähn muidugi ära süüa. Söömata jäänud saak langeb tihaste roaks*.

Rähn on ka tubli ehitusmeister. Tugeva noka abil raiub rähn puusse oma pesakoopa. Emalind muneb pessa viis kuni seitse muna. Rähnipojad kasvavad vooderdamata pesas. Vanades rähnipesades leiavad ulualuse ja pesapaiga paljud olendid: linnud, nahkhiired, oravad.

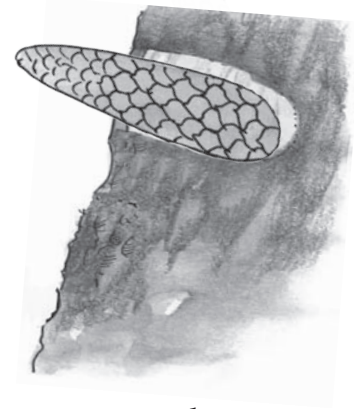
Nokaga teeb rähn ka muusikat. Ta põristab vastu puud nii, et seda on kaugel kuulda. Muusikariistaks valib rähn mõne kuivanud puutüve või oksa, mis hästi heliseb.

1. Leia tekstist ja vasta.

- Mida sööb suur-kirjurähn
 - toidulaual?
 - metsas?
- Milleks on rähnil sepikoda?
- Miks nimetatakse rähni metsa arstiks?
- Mis kahjureid rähn hävitab?
- Mis kasu saavad loomad ja linnud rähni tegevusest?
- Missugune on rähni pesa?
- Kuidas teeb rähn muusikat?

See on rähni

.....

2. Leia ja jooni laused.

- Mida teeb rähn noka abil?
- Missugune on rähni keel?
- Milleks kasutab rähn oma keelt?

3. Märki X-ga sõna õige tähendus.

1. Lüdib:

- sööb kuusekäbisid.
- põristab nokaga vastu puud.
- toksib käbidest seemned.

2. Kougib:

- uuristab välja.
- kugistab alla.
- toksib puud.

3. Kooreürask on

- kuusekoor.
- kuusekahjur.
- suur-kirjurähn.

4. Ulualune on

- ehitusmeister.
- pesapuu.
- peavari.

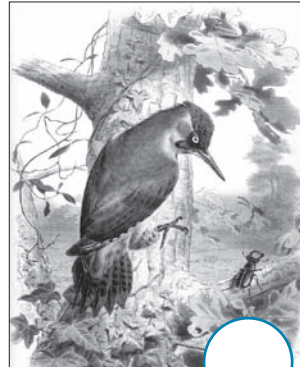

Kooreüraski kahjustused puukoorel

Teatmeteose ENEKE andmetel pesitseb Eestis kaheksa liiki rähnne.

Neist tuntumad on: 1. suur-kirjurähn 2. väike-kirjurähn 3. roherähn. 4. must-rähn ehk nõgikikas.

4. Leia need rähnid pildilt.

5. Mille poolest on nende lindude välimus sarnane? Erinev? Ühenda joonega.

ERINEV

- värvus
- nokk
- kehaehitus

SARNANE

6. Räägi, mida said rähnist teada.

1. KES ta on? Kuidas teda veel nimetatakse?

2. KUS ta elab?

3. MISSUGUNE ta on?

4. MIS häält ta teeb?

5. MIDA ta teeb?

6. MISSUGUNE on pesa?

7. MIS kasu on temast?

8. MIS kahju ta teeb?

**7. Loe Joonase kirjeldust. Märki, mis väited on õiged, mis valed.
Paranda teksti abil.**

VÄIDE	õige	osaline	väär
1. Rähni nimetatakse arstiks ja põristajaks.		X	
2. Suur-kirjurähnil on selg ja tiivad musta-valgekirjud ja isastel lindudel on kuklal punane triip.			
3. Suur-kirjurähnid elavad peamiselt linnapargis.			
4. Rähni peamiseks toiduks on inimeste toidujäätmed, mida ta leiab prügikastist.			
5. Rahn toksib vastu kuivanud puutüve, puuoksa või majaseina ja teeb põrinat.			
6. Rahn raiub oma pesaks puuõõnsuse, mida ta ei vooderda.			
7. Rahn hävitab väikeste laululindude mune ja poegi.			
8. Rahn hävitab sipelgaid ja puude kahjureid.			

3. KOHTUMINE RÄHNIGA

Jüri Piigi järgi

Pühapäeval tegid lapsed kolmekesi pikema jalutuskäigu metsa. Nad olid juba mitu päeva kuulnud lähedasest kuusikust imelikku kopsimist. Väsimatult toksis seal tundmatu metsasepp rütmiliselt* hommikust õhtuni. Lapsed tahtsid selle salapärase loo ära lahendada.

Ilm oli vaikne ja külm, kahvatus taevas helkis tuhmilt* jahe päike. Lumi oli pärast sula külmunud ja nii kõva, et lapsed lumme sisse ei vajunud. Nad sammusid hanereas* ettevaatlikult võsast läbi.

„Seal, seal!” sosistas Jüri ja näitas ettepoole.

Lapsed peatusid ja alustasid vaatlust.

Nad nägid üsna lähedal omapärast „sepikoda.” Kõrgete kuuskede vahel paistis poolik puu, mille ladva oli torm maha murdnud. Sinna üles oli ühe prao vahele topitud kuusekäbi, mille seest suur-kirjurähn hoolega seemneid nokkis. Seda toksimist oligi kogu ümbruskonnas kuulda. Kui üks käbi oli tühjaks söödud, siis viskas lind vana läbituustitud* käbi maha. Rähn lendas lähima kuuse otsa, kiskus oksa küljest uue käbi ja tõi selle „sepikotta.” Ta pistis uue käbi samasse prakku ja hakkas taas seemneid sööma. Vahetevahel toksija peatus, vaatas ringi ja tõi kuuldavale valju hüüde: „Klikk!” Nähtavasti väljendas rähn niimoodi oma heameelt.

Mõni käbi oli oksa küljes kõvasti kinni. Rähn haaras selle oma tugeva noka vahele ja langes siis kogu keharaskusega käbile peale. Seejuures ilmus nähtavale linnu helepunane kõhualune. Niiviisi murdis ta käbi oksa küljest lahti ja viis jälle oma „puki” otsa. „Sepikoja” all oli terve hunnik purustatud käbisid.

Lapsed jälgisid suure huviga taibuka* linnu tegevust. Kui nad nüüd metsast toksimist kuulevad, siis teavad nad kohe, et see on suur-kirjurähn. Lind nokib oma „sepikojas” käbide seest seemneid.

J. Piik „Tagametsa tiivuline pere” 1955, lk 75–76

1. Esita küsimusi kaaslastele vastamiseks. Kontrolli vastuseid teksti abil.

Kuhu?

Kus?

Milleks?

Mida kuulsid?

Mida nägid?

2. Kirjelda teksti abil.

Missugune oli

- ilm sel päeval, kui lapsed metsas käisid?
- olnud ilm eelmistel päevadel?
- rähni sepikoda

Kuidas rähn

- käbi kuuse küljest kätte sai?
- seemned käbi seest kätte sai?

3. Leia tekstist ja kirjuta, mis sõnadega on nimetatud.

.....

.....

.....

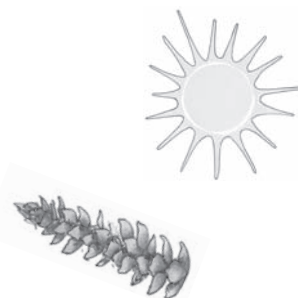
.....

.....

.....

4. Seleta, kuidas mõistad neid väljendeid. Moodusta lauseid.

- toksis rütmiliselt
- helkis tuhmilt
- sammusid hanereas
- läbituustitud käbi

5. Asenda sulgudes olev sõna sama või lähedase tähendusega sõnaga.

Lapsed kuulsid (*kuusemetsast*) imelikku kopsimist.

Nad sammusid (*üksteise järel*) läbi paksu lume.

Lapsed jõudsid puu juurde, kus asus rähni (*käbide toksimise koht*)

Puuprakku oli (*surutud*) kuusekäbi, millest lind seemneid nokkis. Kui üks käbi oli (*lüditud*), siis lendas lind lähima kuuse otsa. Rähn (*tiris*) oksa küljest uue käbi ja lendas sellega sepikotta. Ta viskas (*tühjaks nokitud*) käbi minema ja sättis uue käbi samasse prakku.

6. Moodusta pikast lausest mitu lühikest lauset.

1. Lumi oli pärast sula külmunud ja nii kõva, et lapsed ei vajunud lumme.

Varem oli olnud sula ilm. Pärast sula Lumi oli Lapsed ei

2. Kõrgete kuuskede vahel paistis poolik puu, mille ladva oli nähtavasti torm maha murdnud.

3. Sinna üles oli ühe prao vahele topitud kuusekäbi, mille seest suur-kirjurähn hoolega seemneid nokkis.

4. Kui üks käbi oli tühjaks söödud, siis viskas lind vana läbituustitud käbi maha.

7. Märki tabelisse, mida lapsed

• nägid,

• kuulsid,

toksis hommikust õhtuni	
taevas helkis jahe päike	
suur-kirjurähn nokkis seemneid	
viskas käbi maha	
tõi uue käbi	
vaatas ringi, tegi „Klikk!”	
linnul oli helepunane kõhualune	

8. Vaata pilte ja võrdle.

Orava eine

Rähni eine

Räägi,

- missugune on rähni toksitud käbi.
- missugune on orava poolt näritud kuusekäbi.

9. Loe Jüri kirjeldust rähni sepikojast. Jooni sõnad, millega sa nõus ei ole.

Lapsed jõudsid rähni sepikoja äärelle. Kõrgete kuuskede kohal oli poolik puu. Ühe prao taha oli topitud kuusekäbi. Rähn nokkis selle pealt seemneid. Kui üks käbi oli tühjaks söödud, siis viskas lind vana käbi taha. Rähn lendas lähima kuuse külge ja kiskus oksa tagant uue käbi. Ta tõi selle sepikotta ja pistis uue käbi kaugesse prakku. Vaheajal toksija peatus ja vaatas sissepoole. Sepikoja taga oli terve hunnik läbituustitud käbisid.

Asenda joonitud sõnad ja loe lugu uuesti.

4. PUUKORISTAJA

ARVUKUS Eestis pesitseb 20-50 tuhat paari.

LEVIK Levinud kogu Eesti mandriosas.

Ei ela läänesaartel.

VÄLIMUS Selg sinihall, kõhuosa valkjas.

KEHAKAAL 19-28 grammi.

MÕÖTMED Keha pikkus 11-18 cm,
tiiva pikkus 8-9 cm.

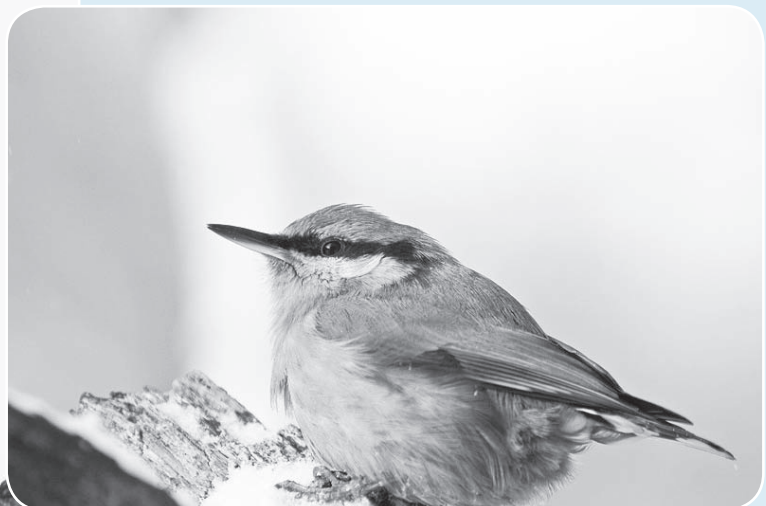
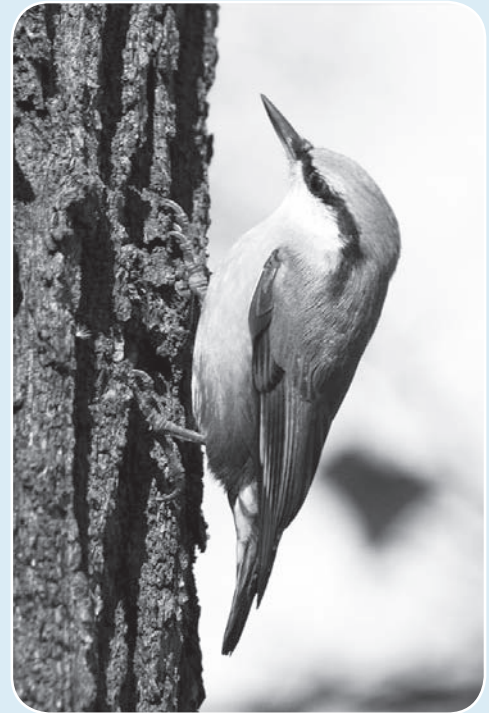
ELUIGA Keskmise eluiga 1,5 aastat.

PESITSEMINE Pesa ehitamist alustatakse puu-
õõnsusse märtsis, ehitamiseks kasutatakse kase-
tohtu ja männikoore ebemeid. Muneb 6-8 muna,
mis on valged, roostepruunide ja hallide laiku-
dega.

ELUPAIK Elupaigaks on metsad ja pargid. On päevase eluviisiga.

TOITUMINE Putuktoiduline lind, kelle põhitoiduks on suvel väikesed putukad
ja nende vastsed*. Talvel toitub igasugustest puuseemnetest. Külatab talvel
toidulauda.

RAHVAPÄRASED NIMETUSED Kusetaja, puuporr, takutoristaja, piibutaja, puu-
rähn.

<http://bio.edu.ee/loomad/Linnud/SITEUR.htm>

ENEKE 3, lk 170

1. Kirjuta lünka sobiv sõna.

Puukoristaja on ilus lind sinihalli selja ülapoole ja valkja
 on väga osav ronija ja liigub puutüvel ka pea ees.
 Puukoristaja elab igasugustes metsades, puisniitudel ja
 Pesa ehitatakse või pesakasti.
 Pesa tegemiseks kasutab lind kasetohtu ja ebemeid.

2. Lahenda ristsõna. Kasuta teksti abi.

	2.	3.		5.		
						7.
1.			4.		6.	

1. Linnu on 11–18 cm. 2. Puukoristaja põhitoit suvel. 3. Linnu rahvapärane nimetus. 4. Puukoristaja elupaik. 5. Materjal, mida puukoristaja kasutab pesa ehitamisel. 6. Metsasepp. 7. Kuu, millal lind alustab pesa ehitamist.

Vasakult paremale: – puukoristaja rahvapärane nimetus.

5. PUUKORISTAJA TOIDULAUAL

Jüri Piigi järgi

Jüri puistas toidulauale päevalilloseemneid ja hakkas linde ootama. Kõigepealt ilmus toidulauale puukoristaja. Lähemal tutvumisel selgus, et see virk metsakahjurite hävitaja oli väga ahne* ja riiakas* olevus. Ta toksis vihaselt alatasa teisi linde oma pika ja tugeva nokaga. Peaasi, et saaks aga rohkem seemneid endale krahmata*! Need seemned, mida lind kohapeal ära süüa ei jõudnud, võttis ta noka vahele ja viis minema. Nii kogus linnuke kuskile „mustadeks päevadeks“ tagavara. Puukoristaja riiaka iseloomu pärast hakkas Jüri teda „röövliks“ nimetama.

Varsti täienes toidulaua küllastajate pere mitme sootihasega. Puukoristaja pistis parajasti toidulaual aplalt päevalilloseemneid pintslisse*. „Tsit-tsie!“ ter-
vitasid pisikesed hallid mustade mütsikestega rändajad sõbralikult puukoristajat ja asusid isukalt oma kõhtusid täitma.

Puukoristaja heitis neile silmanurgast tigea pilgu ja hüppas kohe, külg ees, tihaste juurde. Naksti! tabas üht linnukest tugev nokk. Viudi! tõusid kõik kolm sootihast õhku ja istusid lähemale männioksale.

„Viit!“ kähvas puukoristaja neile vihaselt järele ja sõi edasi. Varsti olid seemned otsas. Ta võttis viimased terad noka vahele ja lendas minema. Nüüd võisid sootihased viimaks oma nälga kustutada*. Jüri puistas akna kaudu toidulauale natuke seemneid ja sootihased lendasid kohe akna taha. Üks neist asus sööma pekki, teised kaks — seemneid.

Jüri heitis pilgu aeda ja märkas puukoristajat vana männi tüvel kohmitsemas*. Lind pistis seemneid kooreprakku ning tagus need nokaga kõvasti kinni. „Vaata, kuhu „röövel“ seemned peitis,“ näitas Jüri õele.

Kuid juba oli puukoristaja sealt ära lennanud. Lapsed nägid, et üks sootihane lahkus toidulaualt. Ta lendas kähku samale männitüvele. Mõninga otsimise järele leidis ta peidetud seemned üles ning asus neid sööma. Linnuke hävitas kiiresti „röövli“ toidutagavara ja lendas jälle vurinal toidulauale.

1. Vasta küsimustele teksti abil. Kirjuta punktiirile lühivastus.

1. Mis seemned meeldisid puukoristajale?
2. Mis sõnadega on iseloomustatud puukoristajat? ja
.....
3. Kelleks Jüri puukoristajat nimetas?
4. Kuidas käitus lind teiste toidulaua külalistega?
5. Mida tegi lind seemnetega, mida ta ära süüa ei jõudnud?
.....

2. Asenda sulgudes olevad sõnad. Kasuta teksti abi.

1. Jüri (*raputas*) toidulauale seemneid.
2. Puukoristaja oli (*tülinorija*) linnuke.
3. Lind (*sõi aplalt*) seemneid.
4. Puukoristaja võttis viimased (*ivad*) noka vahele ja lendas minema.
5. Lind (*torkas*) seemned kooreprakku.
6. Ta (*koputas*) seemned nokaga kinni.

3. Kuidas on neid linde tekstis nimetatud? Leia tekstist ja kirjuta.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

4. Täienda lauseid teksti abil.

Sootihased toidulaual

Sootihased on pisikesed hallid mütsidega linnud.
 Sootihased sõid toidulaual ja seemneid.
 Riiakas puukoristaja ajas toidulaualt minema.
 Üks sootihane leidis üles poolt ära peidetud seemned.
 Tihane sõi ära puukoristaja ja lendas toidulauale tagasi.

5. Võrdle lindude käitumist toidulaual.

PUUKORISTAJA	SOOTIHASED
toksis teisi	tervitasid sõbralikult
krahmas toitu	asusid sööma
sõi aplalt	
ajas sootihased minema	lendasid männioksale
võttis viimased terad	
peitis seemned kooreprakku	tulid tagasi
asusid sööma	
lendas minema	üks leidis seemned
	hävitas toidutagavara
HINNANG	
Oli (<i>missugune?</i>)	Olid (<i>missugused?</i>)
ja	ja
Jüri nimetas (<i>kelleks?</i>)	

6. Räägi puukoristajast teabekaardi abil. Kasuta ka teavet, mida said viiendast ülesandest.

1. Sissejuhatus. *Kellest räägitakse? Kust otsis toitu?*

2. Kirjeldus.

3. Hinnang linnu kasulikkusele ja käitumisele.

7. Loe, mida Jüri toidulaua külalise kohta rääkis. Jooni sõnad või väljendid (15), millega sa nõus ei ole.

Riputasin toidulauda seemneid ja kohale lennutas puukoristaja. Puukoristajal on sinihall seljas ja valkjast kõhupool. Sain aru, et see lind on väga ihne ja riiukas. Puukoristaja püüdis endale kõige rohkem seemneid klähvida. Ta koksis teisi linde oma pikaga ja tugevaga nokaga. Puukoristaja ei jõudnud kõiki seemneid ära süüa. Ta pistis need koorepakku peitu. Linnuke kogus endale „pintslisse” tagavara. Puukoristaja ihne ja riiuka iseloomu pärast hakkasin teda „rändajaks” nimetama.

Asenda joonitud sõnad ja loe lugu uuesti.

6. TALVERÖÖMUD

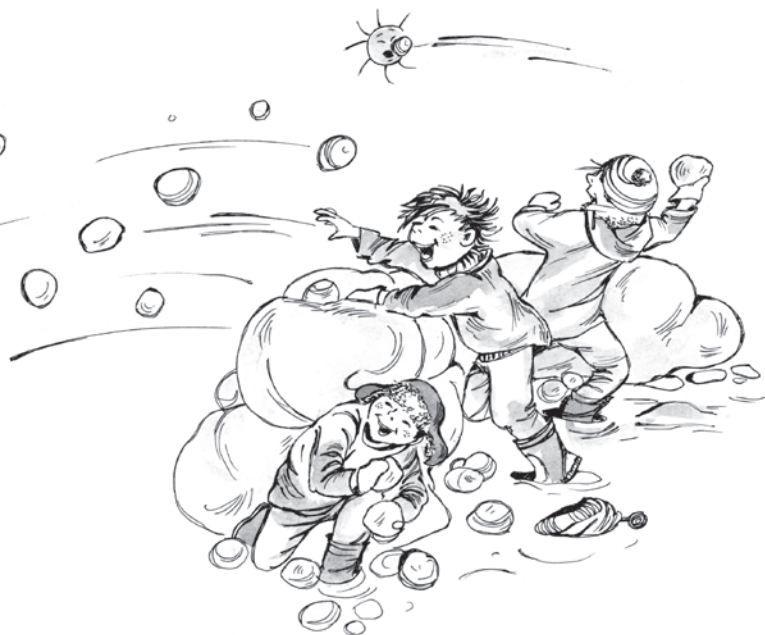
1. SULA

Leili Andre

1 Küll tuul aga vahvasti tuuseldas*
terve õhtu ja ööst võttis lisa.
Nüüd pehme sahin on kuuskedes,
kuuriräästal*, näe, röömupisar.

2 Poistel lumesõda on täies väes*,
aina vihinal lendavad pallid.
Nüüd hõlmad* lahti ja kindad käest!
Juba võitlus käib vastase vallil.*

3 Et ootavad õpikud, tuba ja laud,
sellest praegu küll keegi ei hooli:
kes teab, ehk nii tore da päeva auks
vahest homme ei olegi kooli!

L. Andre „Kes selle tamme istutas” 1982, lk 37

1. Leia ja loe, kuidas luuletaja kirjeldab

- tuisku,
- sulailma,
- poiste lumesõda,
- hoogsat meeleolu,
- hoolimatust koolitöö suhtes.

2. Arutle ja põhjenda luuletuse abil.

1. Kui kaua kestis tuisk?
2. Mis järgnes tuisuilmale? Inimesed on tähele pannud, et tuisule järgneb tavaliselt sulailm. Kuidas luuletaja seda kirjeldab?
3. Mis puhul võib öelda, et kuuriräästal on rõõmupisar?
4. Miks lastele sulailm meeldib? Mida saab teha sulalumega?
5. Miks lapsed õppimisest ei hoolinud?
6. Mida lootsid lumesõda mängivad poisid? Mida sina sellest arvad?
7. Millal on koolilastel lootust talvel koolivabu päevi saada?

3. Jooni lähedase tähendusega sõnad.

hõlmad – jope kapuuts, jaki esitükid, kasuka varrukad, pluusi esiosad

räästas – katuseserv, katusehari, katuse alumine äär, jääpurikad

tore – kena, lõbus, taibukas, vahva

tuuseldas – peksis, sakutas, tuuline, hullas, sasis, möllas

täies väes – kõva häälega, kogu jõuga, võlujõuga, sõjaväega, täie jõuga

vallil – vaadis, kindluse müüril, lumekuhjal, vundamendil

4. Asenda sulgudes olevad sõnad lähedase tähendusega sõnadega.

Tuul (*möllas*) terve öö ja hommikuks olid kooliõuel

(*vahvad*) hanged.

Katuse(*alumisel serval*)..... rippuvad jääpurikad hakkasid sulama.

Hommikul ehtasid poisid lumest kõrge (*müüri*)

Vahetunni ajal käis lumesõda juba (*täie jõuga*)

Poisid võtsid kindad käest ja lasid jope (*esiosad*) lahti.

Keegi ei (*võtnud arvesse*), et tunnikell juba helises.

5. Täienda lauseid luuletuse abil.

.....

Õhtul ja öösel oli

Hommikul katuseräästad

Sulailmaga on hea

Poisid

Lastel hakkas palav ja

Poisid ei hoolinud

Lapsed lootsid, et

6. Loe saadud jutuke. Mõtle ja kirjuta sobiv pealkiri punktiirile.

7. Loe Anti juttu. Jooni korduvad sõnad.

Ma tulin koolist koju ja tegin endale mõned võileivad. Siis tegin koduseid ülesandeid. Kõigepealt tegin valmis matemaatika töölehe ülesanded. Pärast seda tegin eesti keele harjutuse vihikusse. Tegin oma koolikoti homseks korda. Läksin õue ja tegin mõned lumepallid. Kolmest pallist tegin lumememme. Siis tuli vanem vend koolist koju. Ven-
nal tuli mõte lumesõda teha. Tegin valmis mõned pallid ja siis läkski lumesõda lahti.

Asenda joonitud sõnad. Loe lugu uuesti.

(kirjutasin, seadsin, valmistasin, lahendasin, arvutasin, veeretasin, ehitasin, ...)

8. Arutle, missugune on turvaline lumesõda. Märgi ristiga.

Lepi kokku, kes on nõus lumesõda mängima!

Märki koolimajale hästi lähedal!

Tee jääst kuulid, need peavad lumesõjas hästi vastu!

Ära loobi lumepallidega neid, kes mängust osa ei võta!

Tee kuulid pehmest lumest!

Ära sihi lumepalliga kaaslase pead!

Ole heas tujus ja ära muutu tigidaks! Lumesõda on siiski ainult mäng.

2. UISUTAMAS

Ernst Enno

1 Tali* väljas, tore jää!

Uisutada ülihää!

Rataskaari enne nii,

ja siis jälle teisiti!

Radi-rii ja ridi-raa!

Radi-ridi-rudi, rallal-laa!

2 Jää on libe nagu klaas!

Uisud aina undamas*!

Rataskaari enne nii,

ja siis jälle teisiti!

Radi-rii ja ridi-raa!

Radi-ridi-rudi rallal-laa!

3 Uisumehed uhama*!

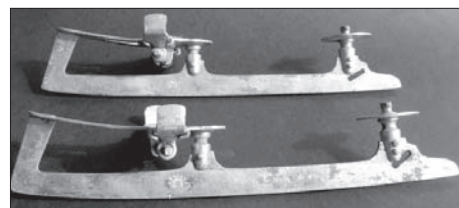
Tritsumehed* triblama*!

Rataskaari enne nii,

ja siis jälle teisiti!

Radi-rii ja ridi-raa!

Radi-ridi-rudi rallal-laa!

Vanaaegsed uisud ehk **tritsud**.
Tritsud kruviti tavaliste jalanõude alla.

1. Leia luuletusest ja loe vastavad read.

1. Kuidas luuletaja kirjeldab hoogsat liuglemist jääl?
2. Mis read korduvad igas salmis? Miks?
3. Loe korduvaid ridu järjest kiiremini. Mida märkad?

Uisud

2. Loe ajalehes ilmunud uudist.

KASESALU LIUVÄLI on nüüd avatud!

Juba teist aastat järjest on talispordihuvilistel võimalus uisutada Kasesalus liuväljal. Varasematel aastatel on uisutatud järvejääl. Sellel korral rajati* väljak staadionile. Projekti* TALVERÕÕM käigus sai liuväli ka valgustuse.

Väljaku ehitamisel osalesid paljud vabatahtlikud, nii noored kui ka vanemad inimesed. Olid ka sponsorid*, kes aitasid tehnika ja töömeestega. Uisugarustuse ostmiseks eraldas* raha Kasesalu vald.

Väljaku korrashoidmisel on palju tööd ja muresid: juurdesadanud lumi, sula ilm, kastmine.

Liuvälja rajajad paluvad hinnata ka tegijate vaeva ja ajada juurdesadanud lumi väljakult ära.

Head liuglemist!

3. Esita kaaslastele küsimusi uisutamisevõimaluste kohta Kasesalus.

Koosta iga küsisõnaga vähemalt kaks küsimust.

Kontrolli saadud vastuseid teksti abil.

KES?

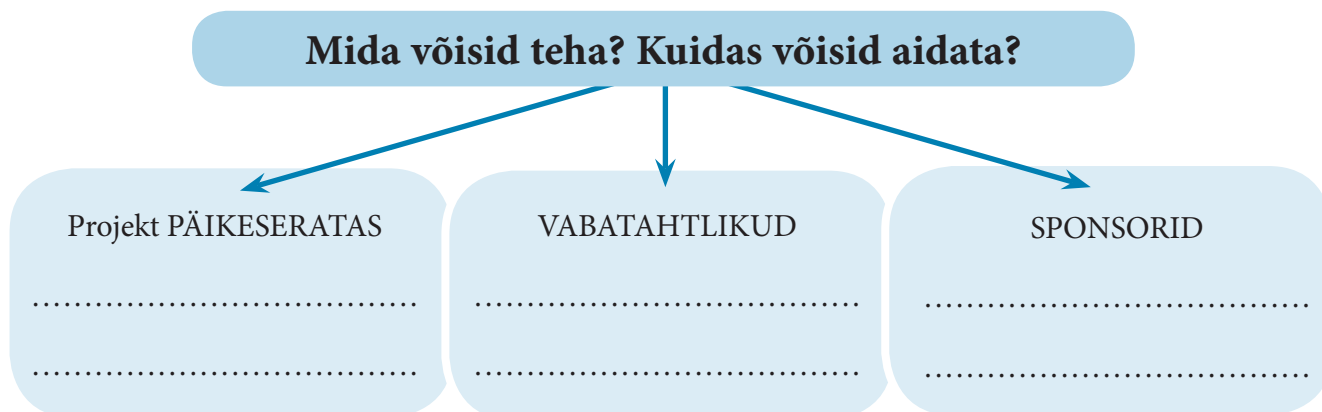
MILLAL?

KUS?

KUIDAS?

MIDA TEGID?

4. Leia tekstist ja täida skeem.

Nimeta liuvälja rajamise sponsoreid. Kust nende kohta teavet saad?

5. Arutle.

1. Mida on vaja liuväljal teha, kui
 - sajab lund?
 - on sula ilm?
 - jää on muutunud konarlikuks?
2. Kes hoolitseb liuvälja korrasoleku eest?
3. Kus on sinu koolile või kodule lähim liuväli?
4. Kellelt või kust saaksid uiske laenutada, kui sul endal neid pole?

6. Kirjuta kiri või sõnum.

- a. Kirjuta *e-kiri* sõbrale. Teata, et Kasesalu liuväli on avatud.
- b. Kirjuta *sõnum* sõbrale. Kutsu teda uisutama.
- c. Vasta sõbra kutsele jaatavalt, eitavalt.
- d. Kirjuta *kiri*, milles palud abi uiskude laenutamiseks.
- e.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

3. SUUSASÕIT

Ralf Parve

1 Rõõmust õhetavad* palged*,
allamäge liugleb suusk –
ees on lumeväljad valged,
igiroheline* kuusk.

2 Hoogu juurde ühtelugu!
Tormikeerul* jätkub sõit.
Härmas mets kui muinaslugu,
kuuseokstel tuhat õit.

3 Küngastik* kaob selja taha,
julgest pöördest uhke kaar,
lumele jääb ainult maha
suusajälgi sirge paar.

Eesti lasteluule valimik I. 2000, lk 195

1. Leia luuletusest lähedase tähendusega väljendeid.

libiseb mäest alla –

punased põsed –

igihaljas okaspuu –

lumised nurmed –

lumehelvestega kaetud puud –

2. Vaata pilte ja leia nende juurde sobiv väljend luuletusest.

Nummerda pildid. Kirjuta rea lõppu, mitmendas salmis on see väljend.

1. Härmas mets kui muinaslugu.
2. Kuuseokstel tuhat õit.
3. Tormikeerul jätkub sõit.
4. Julgest pöördest uhke kaar.
5. Lumele jääb ainult maha suusajälgi sirge paar.

3. Sõnasta ja kirjuta pildi alla uus pealkiri.

4. Vasta küsimustele luuletuse abil.

1. Kuidas luuletaja kirjeldab
 - talvist loodust?
 - suusataja rõõmu?
 - hoogsat suusasõitu?

2. Leia riimuvad sõnad ja kirjuta.

muinaslugu –

sõit –

paar –

valged –

maha –

suusk –

5. Loe luuletust erinevalt.

- sosinal
- kõva häälega
- kiirustades
- räppides
- vaikse häälega
- aeglaselt
- lauldes
- naerdes

Mis esitusviis annab kõige paremini edasi selle luuletuse meeleolu?

6. Vali üks kolmest luuletusest ja õpi seda ilmekalt esitama.

Minu valik on:

Pealkiri:

Autor:

Õpin selle luuletuse, sest

7. Järgmises tunnis esines Paul luuletusega:

*Küll tuul aga vahvasti tuuseldas
terve õhtu ja ööst võttis lisa.
Hoogu juurde ühtelugu!
Poistel lumesõda on täies väes.
Nüüd hõlmad lahti ja kindad käest!
Jää on libe nagu klaas!
Rataskaari enne nii,
ja siis jälle teisiti!
Tormikeerul jätkub sõit,
aina vihinal lendavad pallid.
Rõõmust õhetavad palged.
Lumele jääb ainult maha
suusajälgi sirge paar.
Kes teab, ehk nii toreda päeva auks
vahest homme ei olegi kooli! *

Mitmenda luuletuse Paul selgeks õppis?

Märgi lumepalli sisse, mitmendast luuletusest on need read.

7. ÕNNETUS JÄÄL

Oskar Lutsu järgi

I

Kui tüdrukud jõele tulid, olid poisid juba seal ees ja lõid suurt lärmi. Tüdrukud seisid kaugemal, jooksid ja sädistasid* omavahel. Toots oli nad kutsunud jõele. Tal oli kaval plaan meelitada tüdrukud pilliroo vahele. Seal mustendas* jää ja siis oleks tore vaadata, kui mõni neist sisse kukub.

Toots läks tüdrukute juurde.

„Vaata, mis te, narrid, kratsite* siin oma saapaid,” ütles ta. „Minge sinna pilliroo vahele, seal on jää selge nagu klaas.”

„Ei lähe, võid ise minna.”

„Muidugi lähen. Käisingi juba. Seal on tore vaadata, kuidas vähid ronivad jõepõhjas. Üks oli suur nagu kinnas ja õgis* teisi. Siis tuli suur kala, vist säga*, säärase* suurte punnis silmadega ja sõi vähi ära. Ei, seal on näha sihukesi* loomi, et ajavad kananaha ihule*.”

„Uh! Päris hirm tuleb peale. Kui seal ronivad nii hirmsad loomad, siis küll ei lähe.”

„Narr, egas* nad teile läbi jää kallale saa: olete ju jää peal ja nemad seal all põhjas.”

„Mina lähen ja vaatan,” sõnas viimaks keegi tüdrukute hulgast. Kõik vaatasid ümber, et kes see nii südi* on. See oli Raja Teele, kes astus teiste hulgast välja ja sammus pilliroo poole.

„Ära mine!” hoiatasid tüdrukud.

Teele pöördus ümber ja vastas: „Tulge ühes! Läki vaatama. Aga seda ma sulle ütlen, Toots, kui sa nüüd jälle valetasid, siis sa kolkida* saad! Tule ise ühes ja näita, kus see koht on.”

„Mine, mine, küll ma tulen ka,” ütles Toots ja nihkus sinnapoole, kus poisid jääl hoidsid üksteisest kinni ja liikusid kisades elava puntrana*. Siis jäi ta seistama ja vahtis oma öökulli-silmadega Teele poole.

1. Vasta teksti abil küsimustele. Märki, mitut lauset on tarvis lugeda.

1. Millal jõudsid tüdrukud jõeale?	☐
2. Milleks Toots tüdrukud jääle meelitas?	☐
3. Miks tahtis Toots tüdrukuid pilliroo juurde saata?	☐
4. Kes otsustas esimesena mustendava jää poole astuma hakata?	☐
5. Mida tegi Toots samal ajal, kui Teele pilliroo suunas sammus?	☐

2. Leia tekstist ja markeeri eri värvustega Tootsi, Teele ja tüdrukute ütlused.

TOOTS	Tüdrukud	TEELE
1 soovitab minna	2 ei taha	
3 meelitab vaatepildiga	4 ei usu, põhjendavad	
5 püüab veenda		6 teeb otsuse
	7 hoiatavad	8 kutsub kaasa, ähvardab, kutsub
9 annab lubaduse		

3. Loe teksti osalistega.

4. Arutle.

1. Mida lapsed jõel tegid?
2. Kuidas vanal ajal lapsed jääl liugu lasid? Seleta, mis tähendab
 - tritsutasid.
 - lasid vissi.
3. Mis nalja lootis Toots saada?
4. Kas lugu oli sinu arvates naljakas?
5. Kas Toots oskas ette näha, et tema nali võib halvasti lõppeda?
6. Kas oskad veel näiteid tuua halvadest naljadest?

5. Kirjanik kasutab jutustuses toredaid väljendeid ja võrdlusi. Leia tekstist ja kasuta neid lausetes.

1. Tüdrukud jooksid ja omavahel.
2. Pilliroo juures jää.
3. Tootsi arvates oli jää selge
4. Üks vähk oli suur ja õgis teisi.
5. Suurte kala sõi vähi ära.
6. Mõned veeloomad ajavad
7. Toots jäi seisma ja vahtis Teele poole.

6. Moodusta pikast lausest mitu lühikest.

1. Kui tüdrukud jõele tulid, olid poisid juba seal ees ja löid suurt lärmi.
Tüdrukud tulid jõele. Poisid olid juba ... Poisid ...
2. Pilliroo vahel mustendas jää ja siis oleks tore vaadata, kui mõni tüdrukutest sisse kukub.
3. Tuli suur kala, vist säga, säärase suurte punnis silmadega ja sõi vähi ära.
4. See oli Raja Teele, kes astus teiste hulgast välja ja sammus pilliroo poole.

7. Kuidas Toots tüdrukuid jääle meelitas? Räägi

• sõnaühendite abil

1. Tootsi salaplaan.	pilliroo juurde
nõrk jää
kukub sisse
tore vaadata
2. Tootsi meelitused.	libe jää
näeb vähke ja kalu
3. Teele otsus.	lubab minna
hakkab astuma
ei kuula hoiatusi
kutsub kaasa
ähvardab
sammub edasi

• skeemi abil

Mitte kõik koolilapsed polnud jõel. Mõned poisid ja tüdrukud istusid klassitoas ja veetsid kõneldes aega. Arno ja Tõnisson seisis akna all ja vahtisid aegajalt välja jõele, kust kostis kära klassituppa. Korruga kahvatas* Arno ja tormas klassitoast välja: „Ta kukub sisse!”

Arno teadis, et jõgi pilliroo juures, kus vesi jooksis käredamalt*, oli veel pooliti lahti. Ta nägi nüüd, et Teele sammub just selle koha poole. Poiss jooksis kõigest jõust jõe poole ja hüüdis juba kaugelt: „Ära mine, Teele!” Kui Arno jõudis poole maa peale, koolitua ja jõe vahele, murduski jää ja Teele langes vette.

Tüdrukud kiljatasid ja poisid jooksid kohkunult lähemale. Arno jõudis jõe äärde. Ta nägi teisi edasi-tagasi jooksvat ja kätega vehklevat. Siis nägi ta, kuidas Teele ronis veest pooliti välja ja toetus jääservale. Jääserv murdus ja tüdruk langes vette tagasi. Edasi kuulis Arno, kuidas Teele vees appi karjus. Arno seisis silmapilgu liikumatult kaldal. Siis jooksis ta otse Teele poole, laskus jääservale külili ja ulatas Teelele käe.

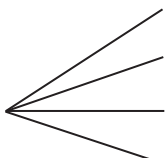
„Nüüd kukuvad mõlemad!” hädaldasid teised läbisegi. Ja nad kukkusidki. Parajasti siis, kui Teele haaras Arno käest kinni, murdus jää uuesti. Nüüd suples juba kaks last külmas talvises vees. Kisa algas uuesti. See pidi vist küll olema väga vali, sest kooliõpetaja ja köster* tulid vaatama. Õnnetust silmates haaras kooliõpetaja seina äärest saelaua* ja jooksis sellega jõe äärde.

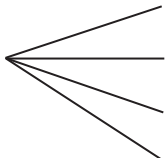
Samal ajal jooksis ka teiselt poolt üks mees jõe äärde. See oli Lible. Käes oli tal nööripunzar*. Ruttu harutas ta nööripuntra lahti, tuli pilliroo lähedale ja viskas nööriotsa uppujate juurde. Arno sai viimaks kaldale ja temaga ühes ka Teele. Tüdruk hoidis kogu aja kramplikult* Arno ümbert kinni.

O. Luts „Kevade”, 1986. lk 69-79

8. Vasta küsimustele lühidalt. Kasuta teksti abi.

1. Mida Arno tegi vahetunni ajal?
nägi aknast?
ette võttis, kui nägi Teelet jääl?
hüüdis Teelele?

2. Miks Teele läks pilliroo suunas?
Arno hüüdeid ei kuulnud?
vette kukkus?
karjus?

3. Mida tegid Teele päästmiseks

- Arno?
- kooliõpetaja?
- Lible?

9. Arutle.

1. Mis eesmärk oli Tootsi naljal?
2. Mida ei osanud Toots nalja tehes ette näha?
3. Kuidas saad aru ütlusest: *halb nali sai saatuslikuks*?
4. Mis oli halva nalja tagajärg?
5. Kuidas hindad Teele ja Arno käitumist? Põhjenda.
6. Miks Arno ei suutnud Teelet päästa? Mida tegi Arno valesti?
7. Mida Lible tegi teisiti kui Arno?
8. Kes oleks suutnud veel lapsi veest päästa? Põhjenda.

10. Leia ja loe laused tekstist.

- nägi aknast
- teadis ise
- kuulis jõe ääres
- püüdis päästa
- sattus hätta
- pääses kaldale
- langes vette
- püüdis ronida
- kukkus tagasi
- hüüdis
- nägi õues
- karjus appi
- haaras käest
- kukkus vette
- siples vees
- hoidis kinni
- pääses kaldale

11. Nummerda lõigud ja pildid.

Pealkirjasta lõigud.

- Arno abistab Teelet.
- Arno märkab ohtu.
- Tootsi salakaval plaan.
- Kaks last on suures ohus.
- Lible päästab uppujad.
- Raja Teele otsus.

12. Räägi lastega juhtunud õnnetusest.

1. Arno märkab hädaohtu.
2. Arno püüab Teelet veest välja aidata.
3. Arno ja Teele on suures ohus.
4. Lible päästab uppujad.

13. Loe Hannese jutustust.

Õnnetus jääl

Suurel vahetunnil jooksid kõik jõe le liugu laskma. Viimasena lahkus klassist Arno.

Kui Arno parajasti uksest väljus, murdus jää ja Teele kukkus vette. Tüdrukud hakkasid hirmsasti karjuma. Ka poisid jooksid ehmunult lähemale.

Arno jõudis jõe äärde. Ta nägi, kuidas Teele veest pooliti välja ronis. Tüdruk toetus jää servale. Jääserv murdus katki ja Teele langes vette tagasi. Arno kuulis, kuidas Teele vees puristas ja appi karjus.

Arno seisis silmapilgu nagu liikumatu kivisammas. Siis jooksis ta otsekohe Teele poole. Poiss laskus jääle pikali ja ulatas tüdrukule käe. Teele haaras küll sõbra käest kinni, kuid jää purunes. Nüüd olid Arno ja Teele mõlemad vees.

Jõe äärde jõudis Lible. Ta ulatas nõõriotsa lastele ja need pääsesidki kaldale.

14. Sõnasta, mis oli selles loos õpetlikku.

Halb nali

.....

Oluline on osata

15. Loe asjaosaliste seletusi jõel juhtunud õnnetuse kohta. Otsusta, kes võis juhtunust rääkida ja kirjuta punktiirile tema nimi.

.....: Mina seisin koos Arno Taliga akna juures ja vaatasin jõe poole. Järsku hüüdis Arno: „Ta kukub sisse!” ja tormas klassist välja. Mina ei näinud, mis jõel juhtus. Nägin vaid jääl sagivaid poisse ja kuulsin laste kisa. Nägin, et ka Lible jooksis mööda jõekallast laste suunas. Ma kuulsin pärast teiste poiste käest, mis jõel oli juhtunud.

.....: Olin heinakoorma koju viinud ja tulin mööda jõekallast kooli poole. Kuulsin jõelt suurt kisa ja lärmi. Arvasin, et lapsed lasevad liugu ja käratsevad niisama. Siis kuulsin appihüüdu. Hakkasin jooksuma ja nägin, et kaks last siplevad külmas vees. Õnneks oli mul heinaveoköis kaasas. Sidusin nõöri lahti ja viskasin ühe otsa Arno Tali kätte. Arno haaras sellest kinni. Tirisin ta koos Raja tüdrukuga kaldale.

.....: Mina olin klassitoas ja ajasin Tõnissoniga juttu. Seisime akna alla ja vaatasime jõe. Seal käratsesid poisid ja lasid liugu. Tüdrukud seisid hulganisti koos. Nägin, et Teele astub pilliroo poole. Teadsin, et seal on jõgi osaliselt lahti. Tormasin klassitoast välja ja hüüdsin: „Ära mine, Teele! Sa kukud sisse!” Jooksin jõe äärde ja nägin, et Teele kukkus vette. Teele proovis veest välja ronida, kuid jää murdus ja tüdruk vajus uuesti sisse. Kuulsin Teele appihüüdu. Jooksin jäaservale, lasin end pikali ja ulatasin Teelele käe. Teele haaras mu käest kinni ja siis murdus jää uuesti. Nüüd olin ka mina Teele kõrval vees. Õnneks tuli Lible ja ulatas nõöri. Sain nõöriotsast kinni ja Lible tiris minu ja Teele kaldale.

.....: Mina olin vahetunni ajal koos teiste poistega jääl liugu laskmas. Siis tulid ka tüdrukud jõe äärde. Nad ei julgenud jääle minna. Mina siis ütlesin, et jää on libe ja selge kui klaas. Poisid lasid vissi ja kutsusin ka tüdrukeid, et tulgu ikka jääle. Teised ikka seisid paiga peal, ainult Raja Teele oli julgem. Ta tuli ja astus otse pilliroo poole. Teadsin küll, et seal oli jää nõrgem. Kuid ma ei suutnud midagi öelda. Ma vahetisin ehmunult Teele poole ja nägin, kui ta vette kukkus. Rohkem ei tea ma sellest loost midagi.

16. Mida võisid näha ja juhtunust rääkida

- Teelega koos jõe tuld tüdruk?
- üks poistest, kes jääl liugu lasi?

8. JÄINE KAMAKAS VIGASTAS KOOLIPOISSI

VILJA KOHLER

RISTO METS

tartu@postimees.ee

Kolmapäeva hommikul kukkus Kivi tänava maja katuselt poisile pähe jäine lumekamakas. Õnnetus juhtus kella kaheksa paiku, põhjuseks lumekoormast puhastamata katus.

«Poiss on lastekliinikus* arstide järelevalve all ja jääb haiglasse veel mõneks ajaks,» ütles lastekliiniku arst. «Tema seisundi kohta on veel vara midagi öelda,» märkis ta ja lisas, et arstid rohkem teavet lapse kohta ei jaga.

Teel kooli olnud kolmanda klassi poiss sai löögi Kivi tänava kolmekorruselise maja katuselt tänavale lennanud jäiselt lumekamakalt. Hoolimata juhtunust läks laps kooli. Teda saatis sinna õnnetuskohast mööda läinud koolikaaslane.

Kiirabi kihutas kooli

«Meie töötajad panid poisi kohe pikali ja kutsusid kiirabi,» rääkis kooli direktor. «Poisi otsmikul oli suur lõikehaav,» lisas koolijuht.

Kannatada saanud poiss ja teda saatnud kaaslane rääkisid, et õnnetus juhtus Kivi tänaval ühe maja ees. Direktor arvas, et keegi möödujatest oleks kohe pidanud kiirabi kutsuma. «Peatraumad* on hirmsad asjad,» märkis ta.

Keegi ei aimanud halba

Politsei tegi kindlaks, et Kivi tänaval juhtus lapsega õnnetus kolmapäeva hommikul kell 7.58. «Nüüd on selle maja katus hoolega ära puhastatud,» kinnitas sündmuskohal käinud linnavalitsuse töötaja.

«Maja katus on väga väikese kaldega ja sellel on lumetõke. Jäine tükk võis pääseda liikuma lumetõkke ja katuseserva vaheliselt kitsalt alalt,» ütles ta.

Väike poiss sai teel kooli löögi maja katuselt alla lennanud jäiselt lumekamakalt.

Peavigastus vajab alati arsti

„Pole võimalik, et lapsed hakkaksid tänaval käies katuseid vaatama”, ütles neurokirurg* ajakirjanikule.

Löök pähe tähendab arsti sõnul paremal juhul peahaava, halvemal juhul toob see kaasa ajuvigastuse.

«On palju võimalusi, mis juhtub ajus pärast pähe saadud tugevat hoopi. Raske ajuvigastus võib elu ohustada. Kukkuv lumi võib anda löögi ka inimese lüüsisambale ja tekitada õlavigastusi,» rääkis arst.

«Peavigastus vajab alati arsti poole pöördumist,» rõhutas neurokirurg. „Ka libedal tänaval kukkudes ja pead ära lüües on õige minna arsti juurde.” (TPM)

Lühendatult ajalehest „Tartu Postimees” 21.01.2011

1. Leia ajalehe artiklist ja jooni oluline teave. Kirjuta lühivastused punktiirile.

1. Millal toimus kolmanda klassi poisiga õnnetus?

.....

5. Mida tegi kannatanu pärast õnnetust?

.....

6. Kes aitas poisil kooli jõuda?

.....

7. Kuhu viidi õnnetuses viga saanud poiss?

.....

8. Mis vigastused olid koolipoisil?

.....

2. Koosta ajaleheartikli põhjal lühiteade.

Jääkamakas vigastas koolipoissi

Kolmanda klassi poisile

.....

Õnnetus juhtus

.....

Poiss on lastekliinikus

.....

3. Ajakirjanik küsis teavet õnnetusjuhtumi kohta mitmelt isikult.

Leia ja jooni, kes õnnetusjuhtumist rääkisid.

4. Leia tekstist ja loe, mida küsitletud ametiisikud ajakirjanikule rääkisid.

- lastekliiniku esindaja
- kooli direktor
- linnavalitsuse töötaja

5. Koosta lühiteated.

- Õpetaja helistab kiirabisse ja teatab poisiga juhtunud õnnetusest.
- Politseinik räägib raadios kolmapäeval toimunud õnnetusjuhtumist.
- Lapsevanem helistab haiglast kolmanda klassi õpetajale.
- Koolikaaslane räägib sõbrale, kuidas ta aitas viga saanud poisil kooli jõuda.
- Kooli direktor helistab lastehaiglasse ja küsib teavet poisi tervise kohta.

6. Vasta küsimustele. Märki, kas leidsid vastuse tekstist (T) või mõtlesid ise (M).

1. Kelle jutt juhtunust tundus sulle kõige põhjalikum olevat?
2. Kust saadud teave oli sinu arvates kõige napolisõnalisem?
3. Miks lastekliiniku esindaja ei rääkinud poisi vigastustest täpsemalt?
4. Kelle arvates ei kutsutud abivajajale kiirabi õigeaegselt?
5. Kes võis jääda õnnetuse põhjustamises süüdi?

7. Loe neurokirurgi kommentaari „Peavigastus vajab alati arsti” (lk 43) ja vasta küsimustele.

1. Kes on kirurg? Mis tööd teeb neurokirurg?
2. Kas arsti jutt on otseselt seotud õnnetusjuhtumiga Kivi tänaval?
3. Milleks on lisatud arsti kommentaar artikli juurde?

8. Leia arsti jutus sisalduv oluline teave.

(Millal?) varitsevad meid mitmesugused ohud.

Katuselt kukkuv lumi ja jääpurikad võivad (mida teha?)

.....

(Mis?) võib põhjustada ajuvigastusi.

Raske ajuvigastus võib (mida teha?)

.....

Peavigastuse korral on vaja (mida teha?)

9. Vali sobivad sõnad ja jooni.

Lugu „Jäine kamaks vigastas koolipoissi” oli *muinasjutt, luuletus, artikkel, intervjuu, tõend, seletuskiri*.

10. Loe Jaagupi seletust temaga juhtunud õnnetusest.

Seletuskiri

Tulin kolmapäeva hommikul mööda Kastani tänavat kooli poole. Kõnnitee oli väga libe ja liivatamata. Kukkusin ja lõin pea väga valusasti vastu kõnnitee äärt. Minu järel tulnud 9. klassi poiss Marten aitas mu püsti ja me läksime koos kooli. Mul oli väga paha olla, pea valutas ja otsaesisel olid mõned kriimud. Klassijuhataja helistas kiirabisse ja mind viidi lastehaiglasse. Arstid tegid röntgenipildi. Seda uurinud neurokirurg ütles, et mul on peapõrutus. Haiglast helistati emale ja nüüd olen ma kodus ning pean kümme päeva voodis lamama.*

Jaagup Kase

11. Võrdle kahte õnnetusjuhtumit. Täienda tabelit ja märgi:

× on sama; – on erinev; ✓ ei saa otsustada

	KIVI tänav	KASTANI tänav	Võrdlus
aeg	kolmapäeva hommik kell 7.58	kolmapäeva hommik	×
koht	KIVI tänav	–
nimi	–	✓
vanus	–	
juhtum	poiss kukkus	
juhtumi põhjus	puhastamata	liivatamata	
esmane abistaja	9. klassi poiss Marten, vanem koolikaaslane	

	KIVI tänav	KASTANI tänav	Võrdlus
kiirabi kutsuja	
raviasutus	
vigastused	

12. Arutle, kas neid õnnetusi oleks saanud ära hoida. Kuidas?

**13. Mida võis Kivi tänaval õnnetuse üle elanud poiss juhtunust rääkida?
Koosta seletuskiri.**

Läksin kolmapäeva hommikul.....

9. OLÜMPIAMÄNGUD VANA-KREEKAS

OLÜMPIAMÄNGUD

KORRALDATAKSE ZEUSI AUKS

ELISE KUNINGRIIGIS OLÜMPIAS

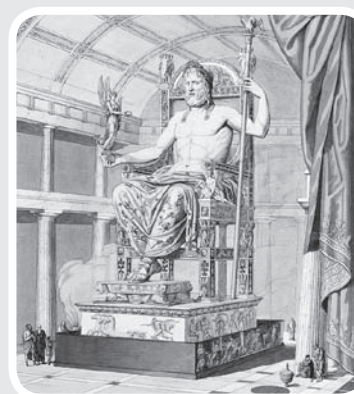
1. PÄEV

MÄNGUDE AVAMINE. OHVERDAMINE
ZEUSI AUSTAMINE. VÖISTLEJAD JA KOHTUNIKUD
TÖOTAVAD VÖISTELDA AUSALT

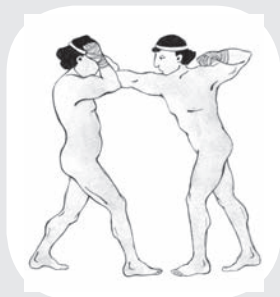
2. PÄEV

KAARIKUTE VÖIDUSÖIT
VIIEVÖISTLUS. LUULE- JA MUUSIKAKUNST

3. PÄEV

ZEUSI AUSTAMINE. OHVERDAMINE.
STAADIONIJOOKSUD: 1, 2 ja 24 staadioni jooks

4. PÄEV

RELVISJOOKS. POKS
MAADLUS. PANKRAATION

5. PÄEV

VÖITJATE AUTASUSTAMINE.
ZEUSI TÄNAMINE. PIDU VÖITJATE AUKS.

Esimesed olümpiamängud viidi läbi Kreekas Elise maakonnas Olümpia tasandikul. Spordiväljak Kreeka kuulsama pühakoja Zeusi* templi* läheduses. Tempelis asus kullast ja elevandiluust Zeusi kuju. Olümpiamängud olid pühendatud peajumal Zeusile ja viidi läbi iga nelja aasta järel.

Olümpiamängude ajaks katkestati kõik sõjad, et kogu maa saaks turvaliselt* mängudest osa võtta. Kõik Kreeka riigid saatsid neile mängudele oma saadikud ja sportlased. Rahvast tuli kokku kõikjalt. Kõik osa võtta soovivad sportlased ilmusid kuu aega enne mängu Elisesse. Nad tegid kohtunike silma all viimased ettevalmistused ja kelle tase polnud piisavalt kõrge, see kõrvaldati osavõtjate hulgast.

Esimesed olümpiamängud toimusid rohkem kui 2500 aastat tagasi ja toimusid esialgu üks päev. Siis muutus võistluste kava tihedamaks ja päevi lisandus juurde. Hiljem kestsid olümpiamängud viis päeva, neist kahel päeval võistlusi polnud. Need päevad olid pühendatud peajumal Zeusile. Kõrvuti kehalise jõu näitamisega toimusid võistlused ka luules ja muusikas.

Avapäeval tõotasid kõik sportlased, et võistlevad ausalt. Ka kohtunikud lubasid olla ausad ja hoida saladuses kõike seda, mida nad võistlejate kohta olid teada saanud. Lisaks sellele palvetati Zeusi templis ja sooviti, et peajumal aitaks võita.

Võistlused algasid sõjavankrite ehk kaarikute võidusõiduga. Võitjaks loeti hobuste omanikku, mitte vankrijuhti. Kõigil naistel oli keelatud olümpiamänge pealt vaadata. Nad võisid osaleda mängudel hobuste omanikena. Sel päeval oli veel kavas pentalon* ehk viievõistluses. Võistlejad pidid ketast heitma, oda viskama, kaugust hüppama, maadlema ja jooksuma.

Kolmandal võistluspäeval palusid taas võistlejad peajumalalt jõudu võistlusteks ja tõid Zeusile ohvriande*. Pärast ohverdamist* toimusid jooksud. Lühim neis oli ühe staadioni jooks pikkusega 192,27 m. Oli veel kaks jooksu: jooks staadionil edasi-tagasi ja 24 staadioni pikkust.

Neljas päev algas poksi ja maadlusega ning lõppes kõige julmema spordiala pankraationiga*. (*pan* tähendab „kõik” ja *kraton* „jõud”). Pankraationivõistlus oli segu poksist ja maadlusest, kus võitis kõige tugevam. Võistlejad olid alasti ja vastast võis haarata kõikjalt kinni. Keelatud oli ainult hammustamine ja silma peast välja torkamine. Nendel mängudel ei võistelnud kerge- ja raskekaallased

eraldi nagu tänapäeval maadluses või poksis. Kõik võistlesid koos ja ei saanud vahepeal puhkepause. Võistlus lõppes alles siis, kui üks pool alla andis või mõnikord ka suri.

Nende jaoks, kes ellu jäid, oli olümpiamängude viimane päev pidupäev. Olümpiavõitjaid autasustati oliivipuuokstest pärgadega, nende auks korraldati pidusööke ja kirjutati luuletusi. Võitjate nimed kirjutati olümpiakangelaste nimestikku. Kodulinn tegi oma olümpiavõitjaile hinnalisi kingitusi ja mõnikord määras eluaegse pensioni*.

Olümpiamänge korraldati Kreekas üle tuhande aasta.

M. Coleman „Leegitsev Olümpia.” Egmont Estonia, 2000, lk 8–24
www.olympic.org › *Olympic Games*

1. Vasta loetu põhjal lühidalt.

1. Mis aladel võisteldi muistsetel olümpiamängudel lisaks spordivõistlustele?

.....

2. Mitu päeva kestsid olümpiamängud?

3. Mitmel päeval olid sportlikud üritused?

4. Mis alad kuulusid antiikse viievõistluse hulka?

.....

5. Mis spordiala osutus kõige ohtlikumaks?

Miks?

2. Koosta teksti põhjal viis küsimust olümpiakangelaste kohta.

1.

2.

3.

4.

5.

Mitmendal?

Millal?

Millega?

Kelle auks?

Kuhu kirjutati?

Mida kinkis?

3. Vali kastist õige sõna ja kasuta seda sobivas vormis.

oliivipuu, staadion, turvaline, olümpia, pension, tempel

1. Muistsed mängud toimusid Kreekas Elise maakonnas.
2. Spordiväljak asus Kreeka peajumala Zeusi lähedal.
3. Olümpiamängude ajal ei sõditud, sest kõik pidid mängudel osalema.
4. Enim au teenis 192,27 meetri pikkuse jooksu võitja.
5. Olümpiavõitjaid autasustati okstest pärgadega
6. Olümpiavõitjatele määrati kuni elu lõpuni

4. Arutle. KUI SA OLEKSID KOHTUNIK OLÜMPIAMÄNGUDEL, mida sa teeksid?

1. Pead seisma selle eest, et kõik jooksjad alustaksid ühelt joonelt. Kas sa:
 - a) tõmbad võistlejate ette maha joone?
 - b) seisad jooksurajale ette ja hüppad pärast starti kähku eest?
 - c) ähvardad võistlejaid odaga, kuni nad ühele joonele ritta seisavad?
2. Pankraationivõistlustele ilmub keegi jõumees, tema käe ümber on seotud metallnaastudega nahkrihm. Kas sa
 - a) keelad sellel mehel võistelda (diskvalifitseerid ta)?
 - b) käsid tal olla hea poiss ja rihma käe ümbert ära võtta?
 - c) lubad selle mehel võistelda?
3. Pankraationi finaalvõistlusel haarab Egeus Sebedusel jalast ja väänab ta maha. Sebedus leiab, et on paras aega vastast kägistama hakata. Egeus väänab vastase jalga veel kõvemini. Aga just siis, kui Sebedus tõstab allaandmise märgiks käe, langeb Egeus surnult maha. Kas sa
 - a) kuulutad Sebeduse võitjaks?
 - b) kuulutad Egeuse võitjaks?
 - c) kuulutad välja viigi?
4. Kaarikuvõistluses ületab esimesena finišijoone võidusõiduäss Damonhillon. Kas annad võidupärja
 - a) Damonhilloni hobusele?
 - b) Damonhillonile?
 - c) hobuse omanikule?

M. Coleman „Leegitsev Olümpia.”
Egmont Estonia, 2000, lk 8–24

Vastused: 1. a) sellest tuligi väljend „stardijoon”

2. c) lubad tal võistelda. Naastrihmade kasutamine ei olnud keelatud võte, nõnda pankraation käiski. Kui vastavõistlejal ei olnud samasugust varustust, siis polnud tal ka võimalust võita.

3. c) kaotas see, kes alla andis. Sebedus andis ju ise alla, Egeus ju enam ei saanud alla anda.

4. c) hobuse omanik kuulutati võitjaks, Damonhillon sai ainult paela.

10. EESTLASTE OLÜMPIAVÕIDUD

KUULAMISÜLESANNE. Täida kuulatud teksti põhjal lüngad.

Kaasaegsed olümpiamängud

Olümpiamängud on suurvõistlus ja spordipidu. Olümpiamängude tava sai alguse enam kui 2500 aastat tagasi. Kaasaegsed olümpiamängud antiikolümpiamängude traditsiooni. Praegu toimuvad olümpiamängud iga aasta järel. Nüüdisaegsed spordimängud koosnevad suveolümpiamängudest ja 2012. aasta suveolümpiamängud toimusid

Aasta	Olümpiavõitja nimi	Olümpiaala
1920	Alfred Neuland	tõstmine
1924	Eduard Pütsep	maadlus (kreeka-rooma)
1928	Voldemar Väli	maadlus (kreeka-rooma)
1928	Osvald Käpp	maadlus (vabamaadlus)
1936	Kristjan Palusalu	maadlus (kreeka-rooma)
1936	Kristjan Palusalu	maadlus (vabamaadlus)
1952	Johannes Kotkas	maadlus (kreeka-rooma)
1964	Ants Antson	kiiruisutamine
1968	Svetlana Tširkova	naiskondlik vehklemine
1972	Jaan Talts	tõstmine
1972	Jüri Tarmak	kõrgushüpe
1976	Aavo Pikkuus	meeskondlik jalgrattasõit
1980	Mait Riisman	veepall
1980	Viljar Loor	võrkpall
1980	Jaak Uudmäe	kolmikhüpe

1980	Ivar Stukolkin	ujumine
1988	Tiit Sokk	korvpall
1988	Erika Salumäe	jalgrattasõit
1992	Erika Salumäe	jalgrattasõit
2000	Erki Nool	kümnevõistlus
2002	Andrus Veerpalu	suusatamine
2006	Andrus Veerpalu	suusatamine
2006	Kristina Šmigun	suusatamine
2006	Kristina Šmigun	suusatamine
2008	Gerd Kanter	kettaheide

1. Täida lüngad tabeli abil.

Selle tabeli põhjal on praegu Eestis olümpiavõitjat. Esimese kuldse olümpiamedali võitis aastal

Naised on võitnud kuldmedaleid meestest võrra vähem. Eesti kõige edukamad spordialad on kuue kuldmedaliga ja nelja kuldse autasuga

Võistkondlikke kuldmedaleid on Eesti sportlased kokku saanud

Kaks kuldmedalit on võitnud sportlast. Need on

Taliolümpiamängudel on kuldmedaleid võitnud sportlast.

Kõige rohkem kuldmedaleid võitsid Eesti sportlased aastal. See oli aastat tagasi. Siis võideti medaleid järgnevatel aladel:

Kõige pikem vahe kuldmedalite võitmisel oli aastate ja vahel.

2. Kas tunned fotodel kujutatud olümpiavõitjaid?

(Andrus Veerpalu, Erika Salumäe, Erki Nool, Kristina Šmigun-Vähi, Kristjan Palusalu)

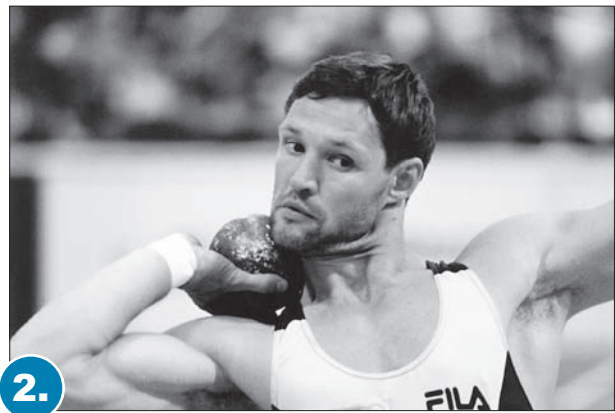
1

2

3

4

5

11. RAHVALAULUD

1. MINA LAULAN SELLE SUVE

Mina laulan selle suve,
selle suve ja sügise,
selle targa talvekese.
Laulgu teised teise suve,
teise suve ja sügise,
teise kergeje kevade,
teise targa talvekese.

Kadrina

2. ILUTEGIJA

Igav on olla iluta*,
hale* olla laulemata,
kole* käo kukkumata,
raske röömuta elada!
Ma ise ilu tegija,
röömu kalli kandija -
ilu kannan kaasassana,
puna* põlle paeladessa,
röömu rõhtude* vahella.
Enne ma une unustan,
maha jätan magamise,
kui ep* ma ilu unustan,
röömu ei kallista kaota.

Väike-Maarja

3. JÄNESE ÖHKAMINE*

Isa olli jänes, ema olli jänes.
Isa ütles: "Jänes-poega!",
ema ütles: "Jänes-poega!"
Mine sina alla kopelisse,
poe sina pajupõõsa'asse,
kus ei kuule koera hauku,
koera hauku, püssi pauku!"
Jänes ei kuuland isa sõna,
jänes ei kuuland ema sõna.
Jänes läks mäele mängimaie,
kivi ääre kepsu lööma.
Tullid jäägrid* metsast välja
püssid põigiti peossa:
higijad-hagijad* haukumaie,
hurdad* nibisid-nabisid* kinni;
siis viidi mõisa koka kätte.

Simuna

4. KASSI MEELITUS

Kassikene, kaimukene*,
nel'lajalgne neitsikene,
silmad kui sibulakesed,
kõrvad kui kõrinakesed,
nina kui naiste nõelatoosi*,
häänd* kui saksa kepikene*.

Tori

www.folklore.ee

RAHVALAUL on väga vanal ajal loodud luulevormis lugu. Lauludes kirjeldatakse inimeste igapäevast elu, nende rõõme, muresid ja unistusi. Rahvalaulul on sõnad ja viis, kuid pole kindlat autorit. Teada on koht, kust rahvaluule-kogujad on loo kirja pannud (*Kadrina kihelkond, Muhu, Setumaa, ...*).

Rahvalauludes

- on säilinud vanaaegne keel ja murre (*kus ma seadsin sõnuda, veeretasin viisisida*);
- esitatakse mitu korda ühte mõtet, aga erinevas sõnastuses (*ketra, ketra vokikene, ketra, vokipoolikene, võta sisse siidilõnga*);
- korduvad sõnade algushäälikud (*paista, paista, päevakene, paista pähe pärja peale*). See on **algriiim**.

1. Leia esimesest ja teisest laulust sõnad, mis on

- sulle võõrad,
- vanaaegsed ja seetõttu arusaamatud.

2. Kirjuta võõrad sõnad ja leia sõnastikust nende sõnade tähendused.

..... –

..... –

..... –

..... –

..... –

3. Kirjuta vanaaegsete sõnade juurde tänapäevane sõnavorm.

kergeje – kerge

kaasassana –

kandija –

paeladessa –

laulemata –

vahella –

Asenda ja loe uuesti.

1. Laulgu teised teise suve,
teise suve ja sügise,
teise kevade,
teise targa talvekese.

2. Ma ise ilu tegija,
rõõmu kalli –
ilu kannan,
..... põlle
rõõmu rõhtude

4. Loe teist rahvalaulu ridade kaupa. Märki igas reas sõnade korduvad algustähed.

2.

ALGRIM

Igav on olla iluta,
hale olla laulemata,
kole käo kukkumata,
raske rõõmuta elada.

5. Jaota teine laul kolme ossa. Leia iga osa sõnum. Sõnasta see ühe lausega.

1. Rõõmuta on
2. Rõõm käib inimesega
3. Ma ei

6. Loe teist rahvalaulu nii, et asendad sõna *ilu* sõnaga *rõõm*.

1. Mida inimesed mõtlesid sõna *ilu* all?
2. Millega eesti vana aja rahvas oma rõõmu ja ilujanu väljendas?
3. Kus oled sina eesti rahva loomingut näinud või kuulnud?
4. Mis sõnum on esimesel ja teisel rahvalaulul sarnane?

7. Leia kolmandast ja neljandast rahvalaulust sõnad, mis on

3.

4.

- sulle võõrad,
- vanaaegsed ja seetõttu arusaamatud.

8. Kirjuta võõrad sõnad ja leia sõnastikust nende sõnade tähendused.

..... –

..... –

..... –

..... –

..... –

9. Kirjuta vanaaegsete sõnade juurde tänapäevane sõnavorm.

kopelisse – koplisse	olli –
mängimaie –	tullid –
peossa –	haukumaie –
nel'lajalgne –	ei kuuland –
pajupõõsa'sse –	
ei kuule hauku –	

Asenda ja loe uuesti.

Isa jänes, ema jänes.

Isa ütles: "Jänes-poega!",

ema ütles: "Jänes-poega!

Mine sina alla,

poe sina paju,

kus ei kuule koera,

koera, püssi pauku!"

Jänes ei kuuland isa sõna,

jänes ei kuuland ema sõna.

Jänes läks mäele,

kivi ääre kepsu lööma.

..... jäägrid metsast välja
püssid põigiti:
higijad-hagijad,
hurdad nibisid-nabisid kinni;
siis viidi mõisa koka kätte.

 10. Loe neljandat luuletust ridade kaupa. Märki igas reas sõnade korduvad algustähed:

4.

ALGRIM

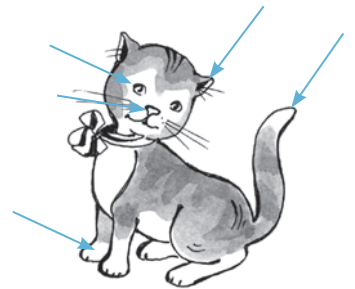
Kassikene, kaimukene,

 11. Leia neljandast rahvalaulust kassi kirjeldus. Sõnasta lause.

- Kass on neljajalgne loom.
- Silmad on
- Kõrvad on
- Nina
- Saba

Arutle,

- miks on kassi niimoodi kirjeldatud?
- mida võiks tähendada pealkiri „Kassi meelitus”?
- mis pealkiri sobiks veel sellele rahvalaulule?

**12. Jaota kolmas rahvalaul kolme ossa. Leia iga osa sõnum.
Sõnasta see ühe lausega.**

3.

1. Vanemad õpetavad poega ettevaatlik olema.
2. Jänesepoeg
3. Sõnakuulmatu

12. VASTLA LIULAUL

Eesti rahvalaul

Linaliugu, pikka kiudu*,
linad liugulaskijale,
takud* taganttõukajale,
ebemed* eestvedajale,
tudrad* toas tukkujale!

Nii valgeks meie lina
kui see lumi liumäella,
nii pikaks meie lina
kui see ree-teekene!

Kes ei tule liugu laskemaie,
selle linad liguje* jäägu,
aia äärde hallitama*,
seina äärde seenetama*!

„Sada saarelehte, tuhat toomelehte”, 1968, lk 11

1. Leia laulust ja jooni

- sulle võõrad sõnad,
- vanaaegsed ja seetõttu arusaamatud sõnad.

2. Kirjuta võõrad sõnad. Leia sõnastikust nende sõnade tähendused.

..... -

..... -

..... -

..... -

..... -

3. Kirjuta vanaaegsete sõnade juurde tänapäevane sõnavorm.

liulaskijale – liulaskjatele

liumäella –

laskemaie –

liguje –

Asenda ja loe uuesti.

Linad liugulaskijale!

Linad!

Nii valgeks meie lina

Nii valgeks meie lina

kui see lumi liumäella!

kui see lumi!

Kes ei tule liugu laskemaie,

Kes ei tule liugu,

selle linad liguje jäägu!

selle linad jäägu!

4. Loe luuletust ridade kaupa. Märki igas reas algriim ehk sõnade korduvad algustähed.

linad **l**iugulaskijale,
takud **t**taganttõukajale,

5. Jaota luuletus kahte ossa ja loe osade kaupa. Leia iga osa sõnum. Sõnasta see ühe lausega.

- Mida on loota vastlaliu laskjatel?

Need, kes tulevad mäele liugu laskma, saavad

Liulaskja põllul kasvab suvel

.....

- Mida on karta neil, kes liumäele ei lähe?

Kui vastlapäeval liugu ei lase, siis

.....

6. Kasuta sulgudes olevaid sõnu õiges vormis.

1. Vastlapäeval käisid nii noored kui vanad (*liugu laskma*)
2. Liulaskjad istusid hulgakesi kelgu või (*regi*) peale ja (*laskma*) mäest alla.
3. Arvati, mida kaugemale kelk liugleb, seda (*ilus*) lina suvel kasvab.
4. Vastlapäevaks keedeti herne- või oasuppi koos (*seajalad*)
5. Lapsed said seajala (*kont*) teha toreda vurri.

7. Loe saadud lugu. Leia kalendrist, millal on vastlapäev sel aastal.

20..... aastal on vastlapäev

8. Loe kuulutus. Esita selle kohta kaaslastele vastamiseks küsimusi (5). Hinda vastuseid.

VASTLAPÄEV TÕUKEKELGUMATKAL

Männi Puhketalu korraldab veebruarikuus matku lumises looduses.

Hind: õpilasele 10.50, täiskasvanule 15.50

Hinna sees: tõukekelgu kasutamine, matkajuht, tee ja vaslakuklid, matka lõpul kuum hernesupp

Kestvus: 2 – 2,5 tundi. **Raskusaste:** Kerge, sobib igaihele ja igas vanuses.

Aega on suhtlemiseks, pildistamiseks ja looduse nautimiseks.

Lisatasu eest: toit lõkke ääres, otsmikulambi kasutamine, saun ja majutus

Osavõtjate arv: 10-20 inimest Tellimine ja info: www.mannitalu/kelgutamine.ee

MILLAL? MIDA? KELLELE? KUST? KUI KAUA? KUI PALJU?

1. Millal ?
2. Kus ?
3. ?
4. ?
5. ?

13. KES ON VANA TOOMAS?

Kaua aega tagasi elas Tallinna rannas vaene lesknaine* oma poja Toomasega. Ema Mai müüs linnarahvale kala ja asus juba varahommikul linna poole teele. Linnavahid tundsid Kala-Maiet ja tema poega hästi. Seni kuni Mai kala müüs, oli Toomas linna valvavate sõdurite juures.

Toomasel oli sõjameeste seltskonnas alati väga lõbus ja ta nägi siis ka vahimeeste* relvi. Poiss aga ei suutnud veel oda maast kergitada ega vibust noolt lasta. „Me teeme sulle vibu ja oda, mis väikemehele jõudumööda on,“ lubasid vahisõdurid. Nii nad tegidki.

Toomas sai vanemaks ja hakkas ema asemel kala müüma. Ühe vana mehe juhendamisel õppis Toomas lugema ja arvutama. Poiss ei unustanud ka vibulaskmist. Ta harjutas seda sageli linnamüüri juures linna vahimeeste seltsis. Mehed õpetasid ka seda, kuidas end odalöökide eest kaitsta ja mõõgaga raiuda.

Igal kevadel peeti Tallinnas laskevõistlusi, mida nimetati “papagoilaskmise peoks”. Pika varda otsa kinnitati puust lind, mida nimetati papagoiks. See, kes linnu varda otsast alla lasi, oli aasta aega küttide kuningas. Mõnikord oli juhtunud, et enne vibulaskurite tulekut püüdis mõni osav mees papagoid alla lasta. Kuid see polnud veel kunagi kellelgi õnnestunud.

Ka Toomas tuli laskevõistlusi vaatama. Tal oli oma vibupüss kaasas. Kõik inimesed ootasid laskurite piduliku rongkäigu algust. Teised poisikesed narritasid Toomast, et see ei oska vibuga midagi teha. Oma laskeosavuse tõestamiseks haaras Toomas vibupüssi. Ta saatis noole märklaua suunas ja tabas papagoid. Linnu kuju kukkus lati otsast alla. „Laskurite kuningas“ au asemel sai Toomas noomida ja pidi märklaua endisesse kohta panema. Iga hetk oli oodata pärisvõistlejate saabumist.

Teade sellest vahejuhtumist enne laskevõistlusi levis linnas kiiresti. Toomas sai kuulsaks kogu linnarahva hulgas. Vahimeeste pealik küsis, kas Toomas ei tahaks linna kaitsjaks hakata. Poiss oli rõõmuga nõus.

Toomas oli kaua aega vapper ja kohusetundlik linnavaht*. Toomas võttis osa ka Liivi sõjast ja temast sai lippur. Kogu linnas tunti teda kui Vana Toomast. Toomas kandis samasugust vormirõivastust ja pikki vurrusid nagu oli tuulelippul* Raekoja torni tipus. Sarnasuse tõttu hakkas linnarahvas pärast Tooma surma tuulelippu kutsuma Vanaks Toomaks.

Tuulelipp **Vana Toomas** on Tallinna üks populaarsemaid sümboleid. Truu linnavaht annab märku tuule suunast ja ka sellest, kust tulevad linna poole sõbrad, kust vaenlased.

Tuulelipp paigutati Tallinna raekoja torni tippu 1530. aastal. Siis ei kandnud see veel Vana Tooma nime.

Raekoja torni otsas seisab juba kolmas Vana Toomas ehk esimese „lapselaps.” Kaks esimest tuulelippu on hoiul muuseumis.

1. Vasta küsimustele teksti abil. Märgi kasti sisse, mitmest lausest vastuse leidsid.

1. Kellena töötas Toomase ema Maie?
2. Mida tegi väike Toomas sel ajal, kui ema tööl oli?
3. Miks tegid sõdurid Toomasele vibu ja oda?
4. Milleks tegid sõdurid Toomasele sõjariistad
5. Kuidas sai Toomas lugemise ja arvutamise selgeks?
6. Mida vahimehed Toomasele õpetasid?
7. Mida tehti „papagoi laskmise peol”?
8. Mida tõestas Toomas teistele poistele?
9. Mis tasu sai Toomas tabava lasu eest?
10. Mis kasu oli Toomasel laskeosavusest?

2. Jaota pala kolme ossa. Eralda osad joonega. Pealkirjasta osad.

1. Väike Toomas.

1. Mitu lõiku on esimeses osas?

2. Mida tegi Toomas? Jooni olulised sõnad:

oli sõdurite juures, nägi relvi, oli lõbus, ei suutnud, hakkas müüma, õppis lugema ja arvutama, ei unustanud, harjutas sageli.

3. Koosta sõnaühenditega laused.

4. Räägi väiksest Toomast lühidalt.

2. Toomas laskevõistlustel.

1. Mitu lõiku on teises osas?

2. Mida tegi Toomas laskevõistlustel? Jooni olulised sõnad:

tuli vaatama, oli kaasas, teised narritasid, haaras vibupüssi, saatis noole, tabas papagoid, sai noomida, pidi panema, sai kuulsaks, oli nõus.

3. Koosta sõnaühenditega laused.

4. Räägi lühidalt, mis juhtus laskevõistlustel.

3. Vana Toomas.

1. Mitu lõiku on kolmandas osas?

2. Mida tegi vana Toomas? Jooni olulised sõnad:

oli linnavaht, võttis osa, sai lippur, kandis vormirõivastust, hakkas kutsuma.

3. Koosta sõnaühenditega laused.

4. Räägi lühidalt vanast Toomast.

Vana Toomas

vana Toomas

14. LAUL PÕHJAMAAST

Enn Vetemaa

1 Põhjamaa, me sünnimaa,

tuulte ja tuisuööde maa,
range* maa ja kange maa,
virmaliste* maa.

Põhjamaa, me sünnimaa,
iidsete* kuuselaante maa,
lainte maa ja ranna maa,
sind ei jäta ma.

2 On lumme uppund* metsasalud,

vaiksed taliteed*,
nii hellad on su aisakellad,
lumel laulvad need.

3 Põhjamaa, me sünnimaa,

karmide meeste kallis maa,
taplemiste tallermaa*,
püha kodumaa.

Põhjamaa, me sünnimaa,
hinges sind ikka kannan ma,
kaugeil teil sa kallis meil,
sind ei jäta ma.

„Laul Põhjamaast” on Eesti helilooja Ülo Vinteri tuntuim laul. Seda laulu on inimesed soovinud ka uueks Eesti hümniks. Pala pärineb muusikalist „Pipi Pikksukk”.

EESTI VABARIIK

on maa ja riik Põhja-Euroopas. Eesti Vabariik on **Euroopa Liidu** liige. Eesti Vabariik on jaotatud 15 maakonnaks. Maavalitsust juhivad maavanemad. Maakonnad on jagatud valdadeks ja linnadeks. Valda juhib vallavalitsus eesotsas

vallavanemaga, linnades aga linnavalitsus ja linnapea.

Naaberriigid on põhjas Soome, läänes Rootsi, lõunas Läti ja idas Venemaa.

Pealinn ja riigi kõige suurem linn on Tallinn.

Rahvastikust moodustavad enamiku eestlased. Eestis elab üle ühe miljoni elaniku. Riigikeeleks on eesti keel.

Sümbolid. Eesti riigilipu värvid on **sinine, must** ja **valge**. Eesti Vabariigi riigihümn on „**Mu isamaa, mu õnn ja rõõm**”. Eesti riigivappil on kaks kuju: suur riigivapp ja väike riigivapp. Eesti rahvuslill on **rukkilill**, rahvuslind **suitsupääsuke**, rahvuskivi **paekivi** ja rahvuskala on **räim**.

Loodus. Eesti asub Läänemere idakaldal. Eesti kõrgeim koht on **Suur Munamägi**. Eestis on üle 1400 järve. Enamik neist on väga väikesed, suurim on **Peipsi järv**. Eestis on palju jõgesid. Pikimad on **Võhandu**, **Pärnu** ja **Põltsamaa jõgi**. Eestis on samuti arvukalt rabasid ja suur osa Eestist on kaetud metsaga. Saarte ja laidude arv on umbes 1500. Suuremad saared on Saaremaa ja Hiiumaa.

Kliima. Eesti asub paraskliimavööndis ja meil on neli aastaaega. Mererannikul ja saartel on ilmad pehmemad kui sisemaal. Kõige külmem kuu on tavaliselt veebruar, kõige soojemaks kuuks peetakse juulit. Kõige madalam õhutemperatuur (−43,5 °C) registreeriti Jõgeval 1940. aastal ja kõrgeim (+35,6 °C) mõõdeti 1992. aastal Võrus.

1. Kuula laulu või luuletuse esitust.

1. Kirjelda,

- mis tunded sinus tekivad.

.....
.....
.....

2. Mis on hümn?

3. Miks „Laul Põhjamaast” võiks sobida Eesti hümniks?

2. Leia, kuidas luuletaja on Eestit nimetanud. Kirjuta puuduv sõnaosa.

Eestimaa – isamaa,maa,maa,maa

3. Seleta luuletuses esinenud väljendeid, kasuta teabeteksti abi.

- tuulte ja tuisuööde maa –
- iidsete kuuselaante maa –
- laine maa ja ranna maa –

Loodus. Eesti asub Läänemere idakaldal. Eesti kõrgeim koht on Suur Munamägi. Eestis on üle 1400 järve. Enamik neist on väga väiksed, suurim on Peipsi järv. Eestis on palju jõgesid. Pikimad on Võhandu, Pärnu ja Põltsamaa jõgi. Eestis on samuti arvukalt rabasid ja suur osa Eestist on kaetud metsaga. Saarte ja laidude arv on umbes 1500. Suuremad saared on Saaremaa ja Hiiumaa.

Kliima. Eesti asub paraskliimavööndis ja meil on neli aastaaega. Mererannikul ja saartel on ilmad pehmemad kui sisemaal. Kõige külmem kuu on tavaliselt veebruar, kõige soojemaks kuuks peetakse juulit.

4. Arutle, mida võis luuletaja mõelda, kui kasutas järgmisi väljendeid:

- range maa ja kange maa –
- taplemiste tallermaa –
- karmide meeste maa –

Kuidas sina neid väljendeid mõistad? Too näiteid.

5. Leia luuletuses korduvad read. Kirjuta need.

-
-

Arutle, miks luuletaja rõhutab neid mõtteid.

6. Loe luuletust „Laul Põhjamaast”

- sosinal
- vaikse häälega
- kõva häälega
- aeglaselt
- kiirustades

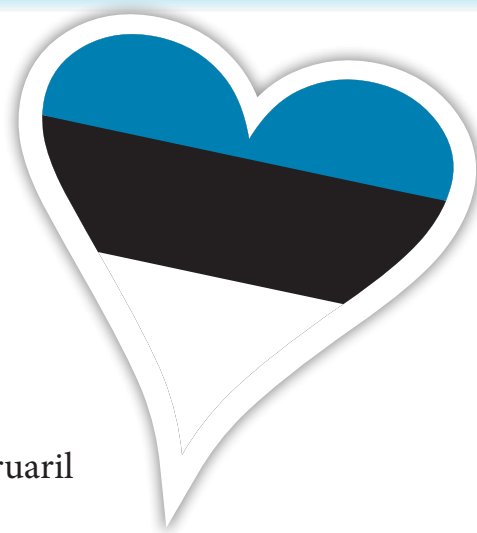
Mis esitusviis annab kõige paremini edasi selle luuletuse meeleolu?

7. Õpi luuletust esitama.

1. Õpi luuletust ladusalt lugema.
2. Loe luuletus salmide kaupa.
3. Märki õpetaja abiga
 - rõhutatavad sõnad,
 - pausid,
 - hääle tõus (↑) ja langus (↓).
4. Õpi luuletusest pähe 1. või 3. osa ja esita seda ilmekalt.
5. Õpi 2. osa pähe ja esita see ilmekalt kogu klassiga koos lugedes.
6. Hinda kaaslaste esitust.

VIKTORIIN

Tee õige vastuse ette X.

1. Eesti Vabariik asub
 Euroopas Põhjamaal Soomes
2. Eesti Vabariigi sünnipäev on
 22. veebruaril 23. veebruaril 24. veebruaril
3. Eesti hümnis esimesed sõnad on:
 Mu isamaa, mu rõõm ja õnn ...
 Mu isamaa, mu õnn ja rõõm ...
 Mu isamaa on minu arm ...
 Põhjamaa, me sünnimaa ...
4. Eesti põhjannaaber on
 Venemaa Läti Soome
5. Eesti rahvuskala on
 haug räim paekivi
6. Eesti suurim järv on
 Ülemiste Peipsi Läänemeri
7. Eestis on
 15 maakonda 15 valda 15 saart
8. Eesti suurim linn on
 Narva Tallinn Tartu
9. Eesti suurim saar on
 Kihnu Saaremaa Hiiumaa
10. Eesti kuulub
 Nõukogude Liitu Põhjamaade Liitu Euroopa Liitu

Iga õige vastus annab ühe punkti.

Minu tulemus: punkti

15. MIKS TALLINN VALMIS EI SAA?

Muistend

Igal sügisel ühel pimedal keskööl tõuseb Ülemiste järvest väike hall mehike. Ta läheb mäest alla Tallinna väravasse, kus seisab linnavaht. Ülemiste Vanake küsib väravavahilt: „Kas linn on juba valmis või on seal veel midagi ehitada?”

Suuremates linnades on enamasti ikka midagi ehitada. Nii ei tule ehitustöödel kunagi vahet. Kui just parajasti uusi hooneid ei ehitata, siis on vanade ehitiste juures alati midagi kohendada*. Aga mis siis juhtuks, kui tõepoolest Tallinnas kõik ehitustööd valmis oleksid? Seda küll ei tohi Ülemiste Vanakesele kuulutada. Linnavahile on antud kindel käsk hallile mehikesele vastata: „Linn ei ole kaugeltki valmis. Seal on kõik ehitamine veel pooleli. Kulub veel mõni aasta, enne kui kõik tööd tehtud saavad.”

Siis vangutab* hall vanamees vihaselt pead ja pobiseb* sõnu, mida väravavaht ei mõista. Ülemiste Vanake pöörab ringi ja läheb oma järve tagasi. Seal on tema alaline elupaik. Mis siis juhtuks, kui vanamehe küsimusele vastatakse: „Tallinn on valmis.”? See oleks Tallinna linnale lõpp. Kogu Ülemiste järve vesi langeks siis Lasnamäelt alla ja uputaks linna ära.

Ülemiste järv asub Tallinnas.

Tallinna linna veevärgi-vesi saadakse Ülemiste järvest. Kuna Ülemiste järv asub kõrgemal kui Tallinna vanalinn, on järve vesi mitu korda uputanud ka linnatänavaid. Viimati juhtus see 1867. aasta kevadel. Suurvee ajal ulatus mõnes kohas vesi lausa rinnuni. Inimesed asusid linna päästma ja veele tõkkeid ette ehitama. Linlastele tõttas appi sõjavägi ja visa tööga õnnestus linn veeuputusest päästa. Üleujutuse ohtu on olnud ka hiljem.

1. Vasta küsimustele. Märki, kas leidsid vastuse muistendist (M) või teabetekstist (T).

1. Kus asub Ülemiste järv?
2. Miks on Ülemiste järv tallinlastele väga oluline?
3. Kuidas saab Ülemiste järve vesi Tallinna linna ohustada?
4. Kes on muistendi „Miks Tallinn valmis ei saa?” muinasjutulised tegelased?
5. Miks ei saa ükski linn kunagi päris valmis?
6. Mis juhtus Tallinnas 1867. aasta kevadel?
7. Millest oli põhjustatud 1867. aasta üleujutus?

2. Märki rea lõppu, mis on tõsi (T), mis väljamõeldud (V)?

- Tallinna piiril on Ülemiste järv.
- Ülemiste järves elab hall vanake.
- Tallinna linna valvab linnavaht.
- Vanake võib järve veed linnatänavale saata.
- Ülemiste järv on kõrgemal kui Tallinna vanalinn.
- Tallinna linn ei saa kunagi valmis.
- Ülemiste järve vesi on voolanud linna tänavatel.
- 1867. aastal põhjustas Ülemiste Vanake veeuputuse.
- Tallinlaste joogivesi on pärit Ülemiste järvest.

3. Tee kokkuvõte. Too näiteid loetud muistendi põhjal.

Jutt „Miks Tallinn valmis ei saa” on Muistend on rahva poolt lugu. Selles muistendis kirjeldatud kohad – linn ja järv – on tõepoolest olemas. Muistendi muinasjutuliseks tegelaseks on Ülemiste Vanakesel on võluvõim ja kurjad kavatsused. Ta võib Tallinna linna Inimesed kaitsevad oma kodulinna. Nad ütlevad alati vanakesele, et linn

4. Tuleta meelde loetud lugusid. Märki X-ga, mis nendest on muistendid.

- Kohtumine rähniga
- Vares ja Rebane
- Suur Töll
- Kuidas Eestimaal vanasti uut aastat vastu võeti
- Miks sügis nutab?
- Ussimägi
- Kuidas Eestimaad kokku pressiti
- Kuidas mees ussikoopast õnne leidis

5. Räägi lühidalt.

- välimus
- elupaik
- soov teavet saada
- kuri kavatsus

- asukoht
- muistend linna kohta
- tõeliselt ähvardav oht

6. Loe laste jutustusi. Tõmba üleliigsed sõnad maha ja loe lugu uuesti.

Kati

Ülemiste Vanake on väike halli habemega maa-alune mehike. Ta elukoht on Ülemiste lähedal järves. Pimedal sügisööl tuleb ta järvest ja läheb Tallinna kaitsvasse väravasse. Ta küsib väravavahilt: „Kas Tallinn on tulevikus juba valmis?” Aga linnas ei tule ehitustöödel kunagi ehitamisel vahet. Vanakesele tuleb siis öelda: „Linn pole valmis. Seal on ehitamine kauaks pooleli.” Selline vastus ei meeldi Ülemiste Hallile Vanakesele. Vanake tahaks Ülemiste järve vee lahti lasta ja Tallinna ära vette uputada. (8)

Riko

Ülemiste suurim järv asub Tallinnas. Kogu linna põhjavesi saadakse sellest järvest. Ülemiste järv asub kõrgemal pool kui Tallinna vanalinn. Järve vesi on mitusada korda voolanud linnatänavatele. Selle üheks põhjuseks on olnud kevadine suurvesi, mitte ainult Vanakese ähvardus. 1867. aastal oli Tartu linn tõsisel uppumisohus. Tallinlastele tuli appi soome sõjavägi ja visa tööga õnnestus linn veeuputusest päästa. (8)

16. ÜLEMISTE VANAKE

Oskar Luts

Näidend ühes vaatuses, kolmes pildis

Tegelased: **VÄRVAVAHT**
JUKU, väravavahi poeg
ÜLEMISTE VANAKE

1. PILT

Linnavärav. Väravavaht käib edasi-tagasi. Tal on oda-kirves õlal, põlev latern käes, võtmekimp ja pasun vööl.

VÄRVAVAHT (*kuulatab*): Kes seal käib? (*Vaikus.*) Just nagu sammud olid. Aga kedagi pole näha. (*Tornikell lööb.*) Hm. Kesköö on lähedal. (*Istub värava kõrvale kivipingile. Tukub. Linnast kostab aeg-ajalt mõni hääl. Linna poolt tuleb Juku. Väravavaht tõstab pea, kuulatab.*) Kes seal käib?

JUKU (*Tuleb värava juurde.*): Mina, Juku.

VÄRVAVAHT: Juku! Mida sa tahad? Kas ema saatis?

JUKU: Ei, ema ei saatnud. Mul ei tulnud und, siis jooksin vaatama, mis sa siin teed, isa.

VÄRVAVAHT: Mine, mine koju, Juku. Teised lapsed magavad ammugi. Öö on käes.

JUKU: Minule ei tule uni.

VÄRVAVAHT: Mis jutt see on. Mine, heida voodisse, küll uni tuleb.

JUKU: Luba, isa, ma istun siin natukene. Kas tead, mispärest mulle täna uni ei tulnud?

VÄRVAVAHT: Jah!

JUKU: Mõtlesin kogu aeg Vanakese peale. Selle peale, kes siin iga aasta käib ja küsib, kas linn juba valmis. Kes ta niisugune on?

VÄRVAVAHT: Ülemiste Vanake.

JUKU: Oled sa teda näinud, isa?

VÄRAVAHAHT: Jah. Igal aastal käib ta korra.

JUKU: Missugune ta on?

VÄRAVAHAHT: Hall vanake, pika habemega ja vesihallide silmadega.

JUKU: Ja küsib iga kord: kas linn juba valmis? Mida sa siis talle ütled?

VÄRAVAHAHT: Mina pean vastama: linn ei ole valmis.

JUKU: Ja mis siis saab?

VÄRAVAHAHT: Siis raputab vanake kurvalt pead ja läheb ära.

JUKU: Kuhu ta läheb?

VÄRAVAHAHT: Sinna, kust tuli. Ta kodu on Ülemiste järves.

JUKU: Aga kui... kui ütleks talle korra, et linn on juba valmis? Mis siis saab?

VÄRAVAHAHT: (*kohkunult*). Siis! Siis saadaks Vanake Ülemiste järve veed linna. Need purustaks kõik ja uputaks meid ära.

JUKU: Mispärast? Mis linnarahvas talle kurja on teinud?

VÄRAVAHAHT: Seda ei tea mina. Seda ei tea keegi. Ära nõua nii palju. Mine koju.

JUKU: Lähen kohe. Natukene istun veel. (*Väravavaht suigatab*.*) Isa!

VÄRAVAHAHT: Jah?

JUKU: Isa! Isa, kas magad?

VÄRAVAHAHT: Silmad langesid kinni. Suigatasin pisut. Undki nägin.

JUKU: Mis sa unes nägid, isa?

Väravavaht magab.

1. Vasta küsimustele lühidalt.

1. Kes on tegelased näidendi esimeses pildis?
2. Kuidas on kirjeldatud väravavahti?
3. Mis ülesanne võis olla Tallinna väravavahil?
4. Milleks tuli Juku öösel isa juurde?

2. Mida Juku isalt teada tahtis ja mida ta teada sai? Leia näidendi tekstist tegelaste ütlused ja loe.

	Mida JUKU teada tahtis?	Mida JUKU teada sai?
1.	Kes on Vanake?	Ülemiste Vanake
2.	Kas isa on Ülemiste Vanakest näinud?	Jah. Käib igal aastal ühe korra Tallinna väravas.
3.	Missugune on Ülemiste Vanake?	
4.	Mida väravaht Ülemiste Vanakesele räägib?	
5.	Mida teeb Vanake siis, kui kuuleb, et linn ei ole valmis?	
6.	Kus on Ülemiste Vanakese kodu?	
7.	Miks väravavaht ei tohi vastata, et linn on valmis?	
8.	Miks on Vanake tallinlaste peale pahane?	

Mis küsimustele Juku isalt vastust ei saanud? Miks?

3. Tuleta meelde näidendi ülesehitust. Täida lüngad.

Näidend on sõnaline teatrietendus, mis koosneb ühest või mitmest

Vaatuste vahel on, mis kestavad 10–15 minutit. Vaatuse lühemad osad on ehk **stseenid**.

Näidendi tekst koosneb:

- ütlused,
- autori selgitused ehk

Remargid on abiks näidendi lavastamisel. Nende abil antakse lisajuhendeid, kirjeldatakse, iseloomu ja nende

.....

Kuidas tekstis eristuvad tegelaste ütlused ja remargid? Too näiteid.

4. Leia tekstist vajalik teave ja loe. Märki rea lõppu, kas said seda teada tegelaste ütlusest (T), remargist (R) või mõlemast.

- Kus toimub tegevus?
- Mis ajal tegevus toimub?
- Miks Jukul ei tulnud und?
- Mis oli väravavahil vahipostil olles kaasas?
- Missugused on Ülemiste Vanakese habe ja silmad?

2. PILT

JUKU: Isa! (*Ootab.*) Isa! Kas sa magad, isa? (*Vaikselt endamisi.*) Isa magab. (*Väravavaht ei vasta. Vaikus ümberringi. Siis lööb linnas tornikell kaksteist korda. Juku kohkub. Teisel pool väravat tasased sammud. Juku pöörab kähku ümber ju kuulatab.*) Kes seal on? (*Vaikus.*) Just nagu sammud olid. (*Kuulatab jälle.*) Kes seal on?

VANAKE (*ilmub värava taha, hüüab tasa*): Väravavaht! Väravavaht!

JUKU (*kohkub, aga toibub kohe*): Tasa! Isa magab. Mis sa tahad, vanaisa?

VANAKE: Tulin küsima, kas linn juba valmis.

JUKU (*väga kohkunult*): Linn.... Linn ... Kas sina oledki see, kes –

VANAKE: Mina olen Ülemiste Vanake ja tahan teada, kas linn juba valmis. Mõistad?

JUKU: Linn ... Ülemiste Vanake ... Ei, ei, linn ei ole veel valmis. (*Saab julgust.*) Linn ei ole veel sugugi valmis.

VANAKE: Sa valetad, poiss!

JUKU: Ei valeta, ei valeta, vanaisa. Linn ei ole tõesti veel valmis. Pooleli kõik alles. Kes teab, millal valmis saab.

VANAKE: Hm.... Siis linn ei ole veel valmis?

JUKU: Ei ole, ei ole.

Vanake raputab kurvalt pead ja hakkab minema.

JUKU: Kuhu sa lähed?

VANAKE: Koju. Ülemiste on mu kodu.

JUKU: Mispärast sa käid siin? Kas oled meie peale pahane? Tule istu siin natuke ja puhka jalgu.

VANAKE: Vihkan linna ja olen töötuse andnud, et ma kunagi oma jalga sinna ei tõsta.

JUKU: Vanaisa, ega siin linn ei ole. Siin on ainult värav. Linn on seal all.

VANAKE: (*Seisatab avatud väraval.*) Jaa, jaa, siin on see linn ... Järve juurde ehitasid nad linna. Seda peavad nad kahetsema! (*Vaatab ähvardavalt linna poole.*)

JUKU: Mispärast oled sa nii kuri, vanaisa? Tule istu siia kivi peale.

VANAKE: (*istub kivi peale, Juku seisab tema ees püsti*). Ükskord, ehitavad nad linna valmis, siis lasen Ülemiste vetevood vabaks. Kus praegu on majad ja tänavad, seal laksuvad siis Ülemiste lained. Miks inimesed järve juurde linna ehitasid?

JUKU: Sellepärast oledki pahane, vanaisa? Oleksid neile kohe pidanud ütlema: ärge ehitage siia linna, ehitage mujale.

VANAKE: Tahtsin näha, kui kaugele lähevad inimesed oma rumaluses.

JUKU: Aga ütle, vanaisa, mispärast ootad sa, kuni linn valmis saab? Mispärast ei saada sa juba nüüd Ülemiste vetevoogusid linna?

VANAKE: Lasen teid vaeva näha ... ja ehitada ... et siis kõiki teie töid ja toimetusi korruga purustada. Vaata, sellepärast ei tahagi ma linna enne hävitada, kui ta valmis on.

JUKU (*istub Vanakese kõrvale*): Vanaisa? Kuule, vanaisa? Kas sa tõesti arvad, et linn kunagi valmis saab?

VANAKE: Iga asi saab kord valmis, kui tema kallal tööd tehakse.

JUKU: Aga linn mitte kunagi. Kui üks maja valmis saab, siis ehitatakse jälle kuskil mujal. Ja ikka nii edasi.

VANAKE: Kas teil siis pole kindlaks tehtud, mitu maja üleüldse linnas peab olema?

JUKU: Ei. Kes tahab, see ehitab, nii palju kui tahab, millal ta tahab.

VANAKE: Oo! Seda ma ei teadnud, et te ei tea, mitu maja te ehitate.

JUKU (*naerdes*): Vanaisa on nüüd hädas!

VANAKE: Ma ei tea, mis ma siis veel ootan? Vesi alaneb järves iga aastaga. (*Lühike vaheaeg.*) Ma ei tea, mis ma siis veel ootan? (*Tõuseb järsku üles*). Ma lähen siis kohe ja —

JUKU (*kohkudes*): Kuhu sa lähed, vanaisa?

VANAKE: Lähen ja päästan lahti Ülemiste veed, et need hävitaksid selle linna ja need tänavad ja — ja —

JUKU: Ei, vanaisa, seda ei tohi sa teha!

VANAKE: Mina ei tohi? Mina ei tohi? Kes võib mind keelata? Olen lubanud ja tahan täita selle lubamise.

JUKU: Ei, vanaisa, linna sa ei tohi hävitada! Ma poleks pidanud seda sulle ütleva. Ma ei teadnud, et sa tõesti nii kuri oled. Mõttele, me saame ju kõik hukka, kui sa Ülemiste veed lahti päästad.

VANAKE: Just seda tahangi.

JUKU: Vanaisa! Pai vanaisa!

VANAKE: Su palved ei aita midagi. See on nii määratud.

JUKU: Ma äratan isa. (*Taganeb väravavahi poole.*)

VANAKE (*sõrme suu peale pannes*): Tsst! Isa ära ärata. Isa on väsinud, lase isa magab. Lase ta öösel puhkab.

JUKU: Küll on kahju, et sulle ütlesin, et linn kunagi valmis ei saa!

VANAKE: Pole midagi kahetseda. (*Tornikell lööb.*) Kuuled, tornikell lööb. Mina tahan oma päevatööd lõpetada ja puhkama minna. Sa näed, kui vana ma olen.

JUKU: Jah, vana oled sa küll. Aga mispärest sa nii tige oled? Vanad on head. Minu vanaisa ei taha kellelegi kurja teha. Ja lapsi hoiab ta väga. (*Mõtleb pisut.*) Aga luba, et sa Ülemiste vett lahti ei päästa.

VANAKE: Luban.

JUKU: Hea küll, mine siis. Aga sa ei tohi petta. Ja ära sa mitte Ülemiste vett lahti päästa. Kuuled, vanaisa! Kas kuulsid?

VANAKE (*astub minema, vastab eemalt, vaevukuuldavalt.*): Mina mitte, aga oma tütardele annan käsu, et nad Ülemiste veed lahti päästaksid.

JUKU (*hüüab hirmunult.*): Vanaisa! (*Jookseb Vanakesele järele. Hüüe kostab kaugemalt.*) Vanaisa!

5. Vasta küsimustele lühidalt.

1. Kes on tegelased näidendi teises pildis?
2. Mis tegevus on teises pildis väravavahil?
3. Millal tuli Ülemiste Vanake Tallinna värava juurde?
4. Milleks tuli Vanake väravavahti otsima?

6. Lõpeta küsimused ja esita kaaslastele vastamiseks. Leia tegelaste ütlused ja loe vastavad laused.

- Mida Juku Vanakeselt teada tahtis? Mida ta teada sai?
 - Milleks tuli Vanake Tallinna värava juurde?
 - Kuhu Vanake ...?
 - Miks Vanake tahtis ...?
 - Miks Vanake oli ...?
 - Miks Vanake ootas ...?
 - Milleks Vanake ...?
- Mida Ülemiste Vanake Jukult teada tahtis? Mida Vanake teada sai?
- Millal toimus pööre Ülemiste Vanakese käitumises?

7. Leia, kuidas Juku püüdis oma kodulinna veeputusest päästa.

JUKU	ÜLEMISTE VANAKE
	① lubab veed lahti päästa
② keelab Vanakest	③ tahab lubaduse täide viia
④ kahetseb räägitut, kirjeldab, mis võib juhtuda	⑤ kinnitab, et tema plaan on tõsi
⑥ palub Vanakest	⑦ jääb endale kindlaks
⑧ lubab isa äratada	⑨ keelab poissi
⑩ kahetseb oma tegu	⑪ lubab töö ära teha
⑫ meelitab headusega, võtab lubaduse	⑬ annab lubaduse, loodab kavalusele

3. PILT

(Värv on pärani lahti. Väravavaht ärkab üles.)

VÄRAVAVAHT: Kes seal karjub? Mis kisa see on? (Silmab lahtist väravat. Tõuseb kohkudes üles.) Värv on lahti! (Hüüab.) Hei, kes seal on?

JUKU (tuleb nuttes tagasi): Isa! Isa! Ta laseb Ülemiste veed linna peale. Ta ei lubanud lasta, aga ta valetas.

VÄRAVAVAHT: Kes? Kes?

JUKU: Vanake.

VÄRAVAHAHT: Vanake? Oli ta siin?

JUKU: Jah, ta oli siin. Ja mina ütlesin kogemata või mitte kogemata..., aga ütlesin päris ilmaaegu, et — et —

VÄRAVAHAHT: Mis sa ütlesid talle?

JUKU: — et linn ei saagi valmis, oodaku niikaua kui tahab. Siis lubas ta Ülemiste veed kohe lahti päästa.

VÄRAVAHAHT: Praegu! Ülemiste veed! (*Löüb meeleheites käsi kokku. Ütleb Jukule.*) Kus aru! Mis ma ütlesin sulle? Kas ma ei ütelnud, mine magama? Sa ei läinud. Vaata nüüd, mis sa oma sõnakuulmatusega tegid? Aga järv? Järv! Järv! See võib iga silmapilk kaela tulla. Peab linnarahva üles äratama... et nad põgeneksid, põgeneksid ... Ära siit ... kaugemale ... mööda maad või merd. Minu asi on neid äratada. Kus mu pasun?

JUKU: Pasun on vööl.

VÄRAVAHAHT: (*Leiab pasuna.*) Ah siin, siin. Olen hirmust päris segane. (*Puhub ägedalt pasunat ja jookseb siis linna poole, hüüdes.*) Ärgake! Põgenege! Päästke endid! Järv! Järv!

(*Puhub uuesti pasunat. Läbilõikav pasunaheli kostab uinuvast linnas hirmuäratavalt vastu. Mõneks silmapilguks tekib vaikus, siis kostavad eemalt hääled, kellegi hirmuhüüe ja uued pasunahelid. Siis valgustatakse linnas üks maja aken. Siis teine ... kolmas ... Kostavad kirikukella löögid. JUKU seisab värava juures ja vaatab kord linna, kord järve poole.*)

JUKU (*linna poole vaadates*): Inimesed põgenevad. Oi, missugune segadus! (*Järve poole vaadates.*) Udu! Kui tihe udu! Midagi pole näha.

KEEGI (*hüüab linna poolt*): Põgene, Juku! Päästa end!

(*JUKU teeb mõne sammu linna poole, seisatab, pöördub tagasi värava juurde ja istub kivile. Ta toetab käed põlvile, ta pea langeb käte vahele. Väravale ilmub VANAKE, vaatab ringi ja istub siis ohatel kivipingile. JUKU ei pane teda tähele. Nii istuvad mõlemad vaikides teine teisel värava poolel. Siis ohkab JUKU. Siis ohkab VANAKE. JUKU tõstab pea kohkunult üles.*)

JUKU: Vanaisa! (*Läheb Vanakese juurde.*) Sa ei päästnudki Ülemiste vett valla? Ei? Ei päästnud? Sa hirmutasid ainult? Tegid nalja?

VANAKE (*kurvalt*): Mis nalja? Minu vanaduses ei tehtagi nalja.

JUKU: Kuidas? Sa siis ikka päästsid? Järv tuleb?

VANAKE (*pahaselt*): Ei tule.

JUKU: Ei tule?

VANAKE: Ei. (*Järsku ja pahaselt.*) Kuidas võib tulla järv, kui ta peaaegu ära on kuivanud. Tegin kõik, mis võisin. Mu tütreid, näkineiu, löid kogu vee kihama ja mässama, aga kaldad on kõrged — vesi ei tule linna peale.

JUKU: Ei tule? (*Nõutult sügab ta enne kukalt, siis säärt.*) Mis siis saab?

VANAKE: Mina ei tea, mis saab.

JUKU (*mõtleb pisut, hüüab siis linna poole*): Järv ei tule! Kuulete — järv ei tule!
(*Eesriie*)

Näidendi teksti on tööraamatu tarbeks osaliselt kohandatud ja lühendatud.
O. Luts „Näidendid“ 1967, lk 245–258

8. Vasta küsimustele lühidalt.

1. Kes on kolmanda pildi tegelased?
2. Mida Juku isale teatab?
3. Kus on pildi algul Vanake?
4. Milleks väravavaht linnaelanikud üles äratab?
5. Miks Ülemiste Vanake ei saanud linna ära uputada?

9. Leia tekstist ja loe. Märki rea lõppu, kas said vastuse tegelaste ütlusest (T), remargist (R) või mõlemast (T R).

- Juku on mures, et on põhjustanud linna hävimise.
- Väravavaht on meeleheitel ja segaduses.
- Väravavaht annab linlastele ohust teada.
- Linlased on ärevil.
- Juku on mures ja ei tea, mida edasi teha.
- Vanake seletab, miks ta plaan ei õnnestunud.

☐	☐
☐	☐
☐	☐
☐	☐
☐	☐
☐	☐

10. Vali osalised ja õpi näidendit ilmekalt lugema.

11. Arutle, kuidas seda näidendit saaks lavastada.

- 1) oma klassiga
- 2) nukukudega
- 3) (multi)filmina

NÄITLJATE VALIK

LAVAKUJUNDUS

NÄITLJATE RÕIVAD

.....

.....

17. KUI ISA KINKIS RAAMATUID

I

Jüri Parijõgi

Mäletan, et iga kord nädal või paar enne pühi sõitis isa linna pühadekaupa tooma. Need olid meile lastele ärevad ning rõõmsad päevad, sest isa tõi meile linnast ikka midagi kaasa – saia, mänguasju ja raamatuid.

Linn oli meie kodust kaugel. Isa sõitis juba varahommikul minema ja tuli tagasi alles hilja õhtul. Siis andis oodata ja joosta õueväravale, nii et väsimus tuli peale. Kogu päeva sai arutada, mis isa peaks täna tooma. Et ta saia toob, selles ei olnud kahtlust. Kas ta aga Juhanile papist hobuse toob või prääksuga pardi – selles võis juba kahelda. Samuti ei kahelnud meie, et ta raamatuid toob, sest kunagi ei tulnud ta tagasi ilma raamatuteta. Juhan tahtis kõige rohkem neid raamatuid, kus oleks sees võõramaa loomi. Mina eelistasin meremeeste lugusid. Õde Anna tahtis ilusaid ja haledaid* raamatuid. Kord tõi isa talle raamatu, kus oli jutt Rannapere Annist. See jutt meeldis Annale ja see oli nii hale, et nutsime kõik, kui Anna seda ette luges. Sellest ajast peale tahtiski ta jutte, mida lugedes saaks nutta.

Juba lõuna paiku hakkasime arutama, kas isa hakkab juba tulema, kas on kaubad ostetud ja raamatud ka. Võib-olla on ta parajasti raamatukaupluses ja valib, mida võtta ... Võib-olla on juba tulemas ...

Vastu õhtut hakkasime kordamööda väraval vaatamas käima, esiti harve-mini, pärast iga viie minuti takka. Mõnikord jooksisime maanteele ja kuulasime linna poolt tulevaid hääli. Ükskord pani Juhan kõrva vastu maad ja kuulatas. Ta teadis, et nii võib kuulata mitme kilomeetri taha. Iga koerahaugatus, iga vankri-login Vallimäe taga erutas meid – viimaks ongi isa.

Harilikult läksid need ootamised kõik tühja – isa tuli õue märkamatult. Istusime laua taga, sorisime ja vaatasime vanu raamatuid, kui õuest äkki kuuldus hobuse puristamist* – isa oligi õues.

Nüüd jooksi kohe välja, kuid ei tohtinud kohe küsima hakata, mis isal linna tõi, see oleks edevus olnud. Aitasime tal hobuse lahti rakendada, riistad reha alla viia ja pakid tuppa kanda.

Siis jäime isa ette ritta ootama. Isa võttis palitu* seljast, pani mütsi varna, alles siis küsis muheldes:

“Mis teile kuulub?”

“Ee... ei midagi,” kogeles Anna, „tahtsime patsi lüüa*.”

“Tahtsime, jah, patsi lüüa,” tõendasime ka meie Juhaniga ühest suust.

Mäletan, et see oli komme, mida ei tohtinud rikkuda. Isa andis meile saiad kätte, kuid kaks pakki kummutil* jäid avamata. Need võeti käsile alles pärast sööki, kui ema ja Anna olid laua koristanud ja puhtaks pühkinud.

1. Vasta küsimustele. Märki rea lõppu, kas leidsid vastuse tekstist (T) või tuletasid selle loetu põhjal (M).

1. Millal sõitis isa linna?
2. Milleks isa linna sõitis?
3. Mis sõiduvahendit kasutas isa linnaskäigul?
4. Mida lootsid lapsed isa käest saada?
5. Mis nime võiks kanda mina-tegelane, selle loo jutustaja?

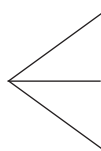

2. Leia tekstist ja täida tabeli (ül 9 lk 88) teine lahter *Mis raamatut soovis?*

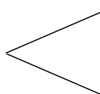

3. Loe vastus tekstist ja jooni olulised sõnad.

1. Kuidas lapsed isa linnakäigult tagasi ootasid?

2. Mis hääled ennustasid isa kojutulekut?

4. Täienda tabelit teksti abil.

Kuidas lapsed isa vastu võtsid?	Mida tegi isa?
Ootasid toas, kuulsid tormasid	Jõudis linnakäigult koju.
Aitasid hobust lahti rakendada. Viisid	Rakendas hobuse lahti.
Aitasid	Tõi ostetud kauba tuppa.
.....	Võttis ülerõivad
Tahtsid teada, mida isa linnast neile tõi. Aga nad ei	Sai aru, mida lapsed tahavad. Ta ei kii- rustanud rääkima.
Pidid ootama kuni	Andis lastele
.....	Pani

5. Moodusta pikast lausest mitu lühikest.

- Iga kord nädal või paar enne pühi sõitis isa linna pühadekaupa tooma.
Isa sõitis linna. Ta sõitis (millal?) Ta läks linna (mida tegema?)
- Need olid meile lastele ärevad ning rõõmsad päevad, sest isa tõi meile linnast ikka midagi kaasa – saia, mänguasju ja raamatuid.
- Linn oli meie kodust kaugel, seetõttu sõitis isa juba varahommikul minema ja tuli tagasi alles hilja õhtul.
- Jutt Rannapere Annist meeldis Annale ja see oli nii hale, et nutsime kõik, kui Anna seda ette luges.

6. Räägi lühidalt.

- Laste ootused.
- Isa saabumine.
- Laste kannatlikkus.

7. Loe vana-aja kirjaviisis kirjutatud tekste.

Kumb nendest on sellest jutust? Leia see lõik tekstist.

① Meil aiaäärne tänavas, kuis armas oli see!
Kus kasteheinas põlvini me lapsed jooksiime

② Juba lõuna paiku hakkasime arutama, kas isa hakkab juba tulema, kas on kaubad ostetud ja raamatud ka. Võib-olla on ta parajasti raamatukaupluses ja valib, mida võtta... Võib-olla on juba tulemas...

8. Loe laste jutustusi. Jooni sõnad, mida on tarvis muuta. Igas lauses on kaks vigast sõna.

.....

1. Mõni nädala enne pühi läks isa linna kaupa osta. Ta sõitis ära juba hommiku vara ja tuli tagasi õhtu hilja. Isa tõi linnas ikka midagigi ka lastele. Kogu päeva harutasid lapsed, mida isa neile linnas toob. Oli teada, et ta toos saia ja Juhanile mõne mänguasjad. Kindlaks oli ka see, et isa toob raamatusi. Juhanile tahtis raamatut, kus oleks seest võõramaa loomi. Jüri meeldis lugeda meremeeste lugusi. Anna tahtis ilusid ja haledid raamatuid.

.....

2. Juba lõuna ajal hakkas lapsed isa linnaskäigult tagasi ootama. Õhtu eeli hakkasid lapsed kordamööda väravast vaatamas käima. Mõnikord jooksid nad maantee ja kuulasivad linna poolt tulevaid hääli. Juhan pani kõravad vastu maad ja kuulutas. Ta teadis, et nii võib kuulda kaugele maale taha. Laps kuulsid koerahaugatusi ja vankrilõinat ning arvasid, et isa jõudis kodu. Tavaliselt tulid isa aga märkamatus.

Paranda vead ja loe uuesti. Kirjuta punktiirile pealkiri.

Isa istus laua äärde ja hakkas pakke lahti harutama. Meie vaatasime, silmad suured. Kõigepealt tuli hallide kaantega kalender “Sirvilauad”, kogu perele, nagu isa tõendas. Selle raamatu nime seletasime meie nii, et seda raamatut peab alati sirvima, seepärast on tal selline naljakas nimi. Siis tuli läikiva paberiga „Tõnni ja Anni” Juhanile, „Vürst Apolloonius” minule ja „Pühade Album” Annale.

Nüüd võisime juba rüsinall laua ümber kokku tulla. Juhan vedas sõrmega üle oma ja teiste raamatute ja leidis, et temal on kõige libedam paber. Anna arvas aga juba ette, et tema raamatus on kõige ilusamad jutud. Nii oli see iga kord, kui isa linnast tuli. Muidugi olid raamatud iga kord isesugused.

Veel samal õhtul luges isa kellegi raamatust ühe loo ette. Ta luges valju häälega ja selgesti, siis lugesime ise edasi. Lugesime kaks korda, kümme korda, kuni lood jäid pähe. Siis hakkasime arutama, miks tegelastega nii halvasti läks. Siis oli hea meel, kui kõik hästi lõppes. Mõnikord olime ise jutu tegelased ja elasime kõik selle mängus uuesti läbi, mis jutuski oli.

Kord olime soome asunikud*, kes ehitasid kodu kaljule ja tegid uudismaad*. Külvasime viljad maha, palusime jumalalt õnnistust ja jäime ootama lõikust. Mõnikord olime asunikud Kanada metsas ja pidasime võitlust indiaanlastega. Teinekord olime Robinsonid tühjal saarel või meremehed hukkuval laeval. Raamatute maailm sai meie maailmaks, tegelaste rõõmud ja mured meie muredeks ja rõõmudeks.

Kui raamatuist oli kõik ammutatud*, otsisime üles vanad raamatud, lugesime neid uuesti. Siis hakkasime ootama uusi pühi, isa uut linnaminekut, et saaks jälle mõne ilusa raamatu.

Mõnikord aga hakkasime ise raamatuid tegema. Teepaki-paberid voltisime raamatuteks kokku ja hakkasime jutte trükkima. Anna tegi uue raamatu Rannapere Annist, kelle elusaatus pidi olema veel haledam kui loetud jutus. Pärast pidi kõik hästi lõppema. Mina tegin raamatu laevakaptenist, kes rändas läbi kõik maailma mered. Kapten võitles Lendava Hollandlasega* ja mereröövliatega. Ta võitis lõpuks need kõik ja tuli tagasi kullast laevas. Ega me kõiki neid sündmusi ja seiklusi üles kirjutada jõudnud. Me kirjutasime ainult mõned sõnad, kõik muu jutustasime sinna juurde. Me mõtlesime ainult, et see kõik on meie raamatuis

kirjas. Juhan tegi oma raamatusse ainult mõned kriipsud, aga kui jutustama hakkas, siis olid seal kõige suuremad ja koledamad loomad, kes maailmas üldse võivad olla.

Nii tuli raamat meie juurde, kui olime alles lapsed. Nüüd neid raamatuid enam alles ei ole. Me mäletame kõiki neid lugusid selgesti, nagu oleksid nad alles eile loetud. Isa puhkab ammu mullas*. Rõõm, mis isa meile raamatute kinkimisega valmistas, soojendab südant* praegugi.

J. Parijõgi „Kui isa kinkis raamatuid”. Tallinn, 1973, lk 3–7

 9. Täienda tabelit teksti abil. Tuleta meelde, kuidas kirjutatakse raamatute pealkirjad.

KES?	Mis raamatut soovis?	Mis raamatu sai?	Mida nägi või arvas uuest raamatust?	Kellest ise raamatu valmistas?
JUHAN				
ANNI				
JÜRI				

10. Vali sobivad sõnad ja kirjuta lünka. Loe saadud jutt.

*rõõmsad – nukrad, kallid – odavad, lohakalt – hoolikalt,
harva – sageli, palju – vähe, õhinaga – haledusega*

Vanal ajal olid raamatud üsna Vanemad ostsid raamatuid Lapsed ootasid uue raamatu saamist suure Lapsed olid iga raamatu üle väga Kodudes oli raamatuid Neid väheseid raamatuid hoidsid lapsed väga

11. Räägi eelneva ülesande põhjal tänapäeva laste suhetest raamatuga.

1. Mis on sama?
2. Mis on muutunud?
3. Kust saad soovitud raamatu?

12. Leia tekstist lõigud ja loe vastavad laused. Räägi lühidalt.

1. Lapsed mängivad raamatust loetud tegelasi.
2. Lapsed teevad ise raamatuid:
 - Anna raamat.
 - Jüri raamat.
 - Juhani raamat.

13. Arutle.

1. Miks lapsed ootasid ja lugesid igat raamatut suure õhinaga?
2. Miks jäid kõik loetud lood lastele hästi meelde?
3. Mis suhted on sinul raamatuga?
4. Mil viisil isa õpetas raamatust lugu pidama?
5. Leia viimasest lõigust ja jooni selle jutustuse sõnum.

Isa õpetas raamatuid austama ja

Raamatute saamine

14. Loe vana aja kirjaviisis kirjutatud raamatu pealkiri.

**Kirjuta, kuidas võiks see olla tänapäeval.
Kellele selle jutustuse lastest võis see raamat
väga meeldida? Miks?**

Jenowewa, üks wägga armas ja halle luggemine wannemate ja lastele. On kirjutand Josep Tideberg sel 1842mal aastal.

.....
.....
.....

MEENUTAME LOETUT

1. Mis tekste kolmandal veerandil lugesid? Märki tabelisse X

Pealkiri	Luuletus	Muistend	Raamatukatkend	Rahvalaul	Jutustus	Artikkel ajalehes	Näidend
1. Miks Tallinn valmis ei saa?							
2. Ülemiste Vanake							
3. Kui isa kinkis raamatuid							
4. Õnnetus jääl.							
5. Jäine kamakas vigastas koolipoissi							
6. Vastla liulaul							
7. Kohtumine rähniga							
8. Uuel aastal.							
9. Jänese õhkamine							
10. Suusasõit							

2. Ühenda kokkusobivad pealkirjad ja tegelased raamatupildiga.

Ülemiste vanake

Puukoristaja toidulaual

Õnnetus jääl

Kohtumine rähniga

Kui isa kinkis raamatuid

Mis üle jäid? Miks? Seleta.

ARNO

JÜRI

ANNA

JUKU

TEELE

VANA-TOOMAS

3. Loe kirjeldused ja kirjuta punktiirile, kes on need tegelased.

- 1 Hall **vanake**, pika habemega ja vesihallide silmadega. Tuleb sügisel ühel pimedal keskööl linna väravasse.
- 2 Asub torni tipus. **Kujul** on pikad vuntsid, tal on seljas sõjaväelase vorm ja ta hoiab lippu.
- 3 Ta seisis klassitoa akna juures ja märkas, kuidas **tüdruk** pilliroo poole sammus. **Poiss** jooksis kõigest jõust jõe poole ja nägi, kuidas jää murdus ning tüdruk vette kukkus. ja
- 4 **Poiss** heitis pilgu aeda ja märkas puukoristajat vana männi tüvel kohmitsemas. Lind pistis seemneid kooreprakku ning tagus need nokaga kõvasti kinni. „Vaata, kuhu „röövel” seemned peitis,” näitas ta õele.

4. Sõnavararistsõna. Kasuta abiks sõnastikku.

1. **M**

2. **K**

3. **V**

4. **N**

5. **P**

6. **Ü**

7. **P**

8. **A**

9. **S**

10. **N**

11. **H**

12. **V**

1. Rähni rahvapärane nimetus. 2. Suur tükk (jääd). 3. Põhjavaalgus. 4. Hale, kurb, nutune (lugu). 5. Põsed. 6. Järv Tallinna piiril. 7. Veekogus kasvav kõrreline taim. 8. Ablas, saamahimuline. 9. Rähni tööpaik, koht kus lind käbidest seemneid toksib. 10. Jaanuarikuu nimetus vanasti. 11. Üksteise järel (liikumine). 12. Valvur (linna)väravas.

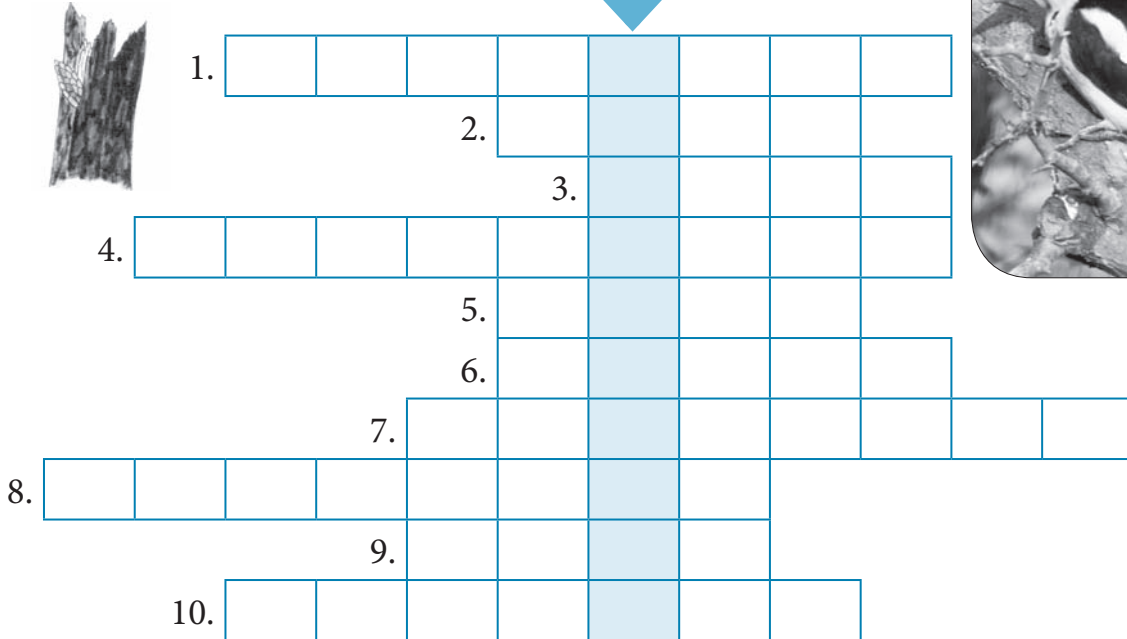
Vasakult paremale: – tähtpäev märtsis.

NUPUTAMIST

2. RÄHN

3. KOHTUMINE RÄHNIGA

Lahenda ristsõna.

1. Koht, kus rähn käbisid lüüdis? 2. Mis on rähni peitel? 3. Loomake, kes teeb pesa rähni poolt raiutud õõnsusse. 4. Suur-... . 5. Mis on rähnil pikk ja kleepuv? 6. Eraldab seemned käbidest ehk 7. Rähn teeb muusikat ehk ... 8. Rähni maiuspalad. 9. Toiduaine, mida rähn lindude toidulaualt leiab. 10. Rähni põhitoit metsas.

Ülevalt alla:

4. PUUKORISTAJA

5. PUUKORISTAJA TOIDULAUAL

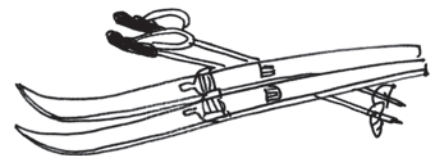
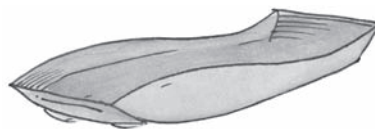
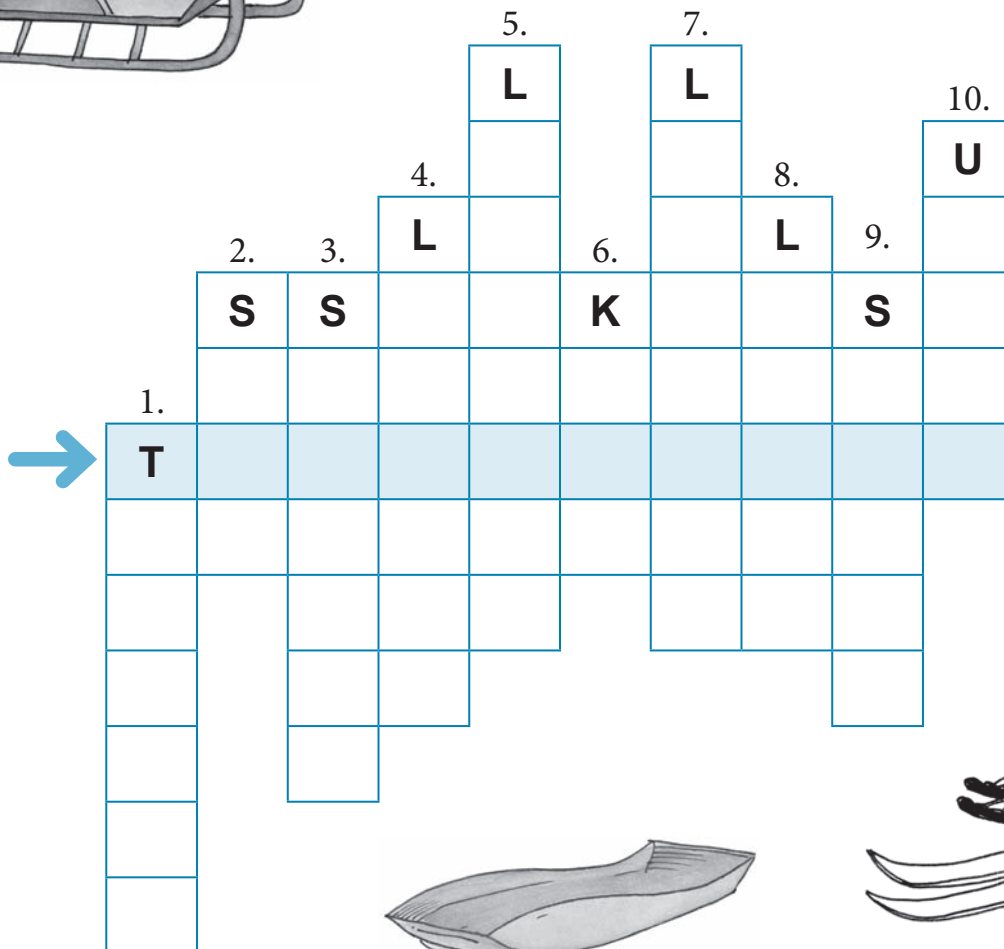
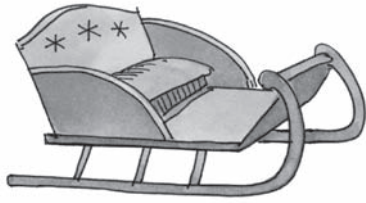
1. Ühenda paarid.

metsasepp
puuporr
värvuke
punapugu
metsatohter
kulu
puurähn

VARBLANE
PUUKORISTAJA
RÄHN
TUVI
LEEVIKE

6. TALVERÕÕMUD

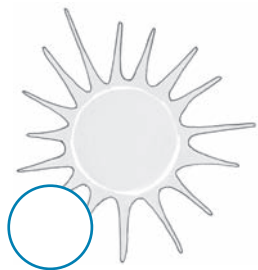
1. Lahenda sõnavararistsõna.

1. Vanaaegsed uisud. 2. Seljatoega talvine hobusõiduk. 3. Talveilm, mis võimaldab lumepalle veeretada. 4. Uisuplats. 5. Lumest kuju. 6. Vahend liulaskmiseks. 7. Lõbus tegevus sulailmaga. 8. Pillub (nt lumepalle). 9. ja 10. Talispordivahendid.

Vasakult paremale:

2. Lahenda talvemõistatused. Vali vastuseks sobiv pilt ja nummerda.

1. Talvel valgeks muutub maa,
valgeks muutun mina ka.
Valged nüüd mu pikad kõrvad
ja mu väike sabajupp?

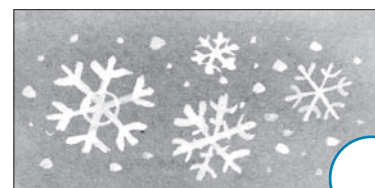
2. Sünnib sügisel,
lamab jõgedel,
sureb kevadel?

3. Hommikul sünnib,
õhtul sureb?

4. Kiigub, liigub,
aga paigast ei saa?

5. Suvel magab,
talvel töötab?

6. Õues mäena,
toas veena?

7. Suvel külm, talvel kuum?

8. Eit pühib toa taga,
tolm keerutab ukse ees?

9. Vihma kardab, külma ei karda?

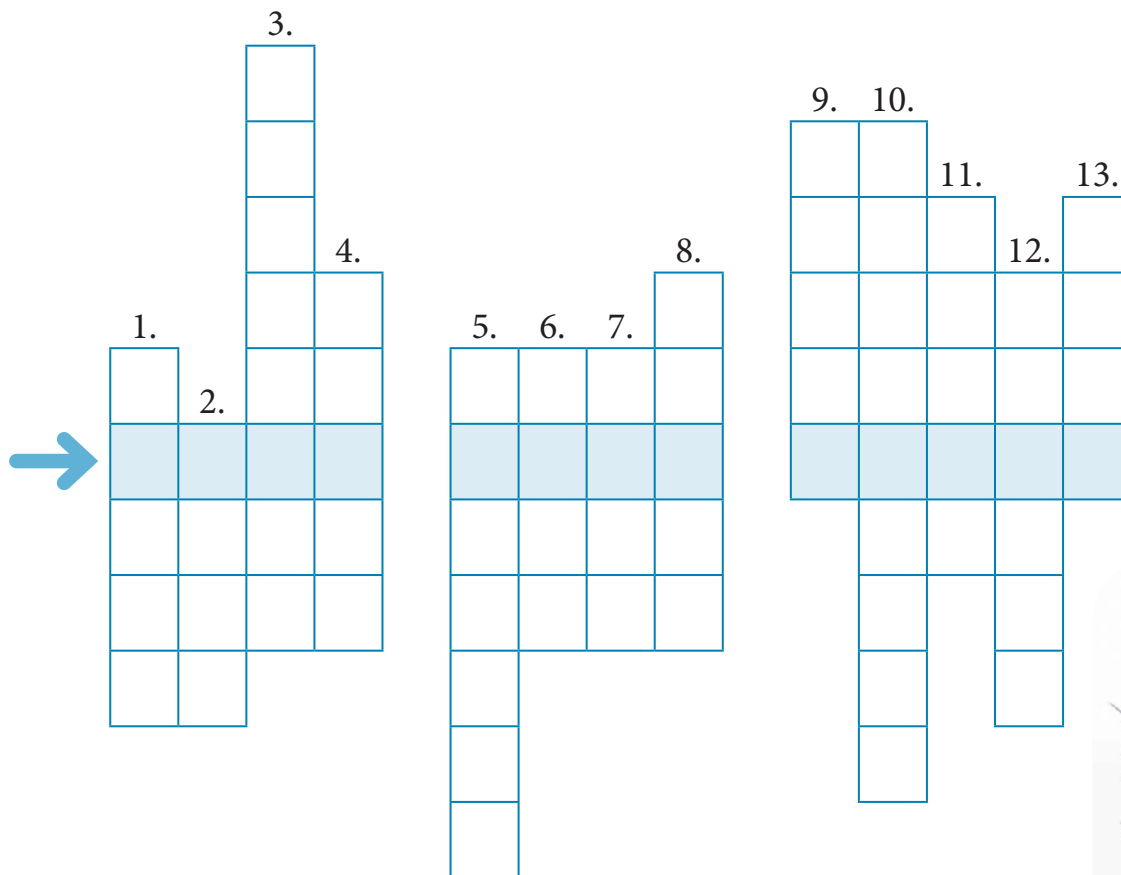

10. Uuel aastal tuli tuppa,
oli väga paks.
Aga pikkamööda ikka
kõhnemaks ta läks.
Päris aasta lõpus,
hoopis otsa lõppes?

11. Põrakad poisid, saledad sääred,
jalad neil rippu katuseäärel.
Päikesesoojust nemad ei talu,
silmaid siis pisarais ühtevalu?

7. ÕNNETUS JÄÄL

Lahenda ristisõna.

1. Toots tahtis teha 2. Tegevuskoht jutustuses. 3. Krobeline nahk. 4. Laste elupäästja.
 5. Koolitöötaja, kes märkas õnnetust. 6. Kirjaniku perenimi. 7. Tegelane. 8. Poisid lasid jääl
 9. Tegelane. 10. Jões kasvav taim. 11. Tegelane. 12. Astus. 13. Jões elav röövkala.

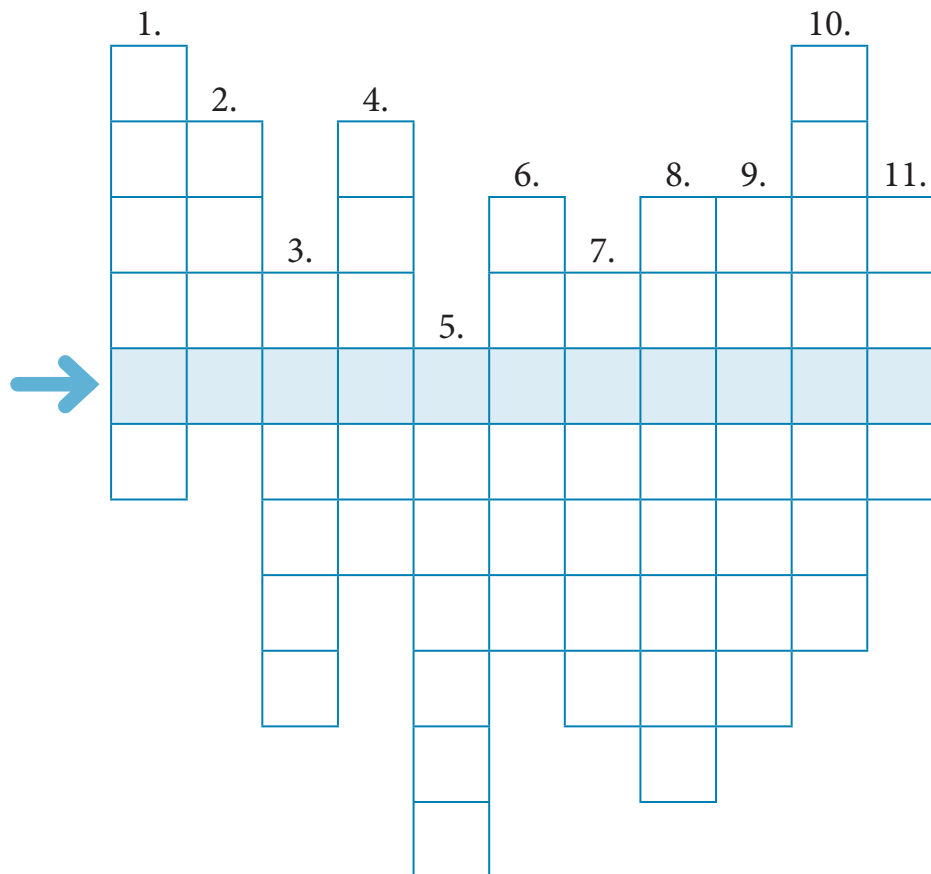
Vasakult paremale:

Kuidas seda väljendit mõistad? Kelle kohta saab seda väljendit kasutada?

10. EESTLASTE OLÜMPIAVÕIDUD

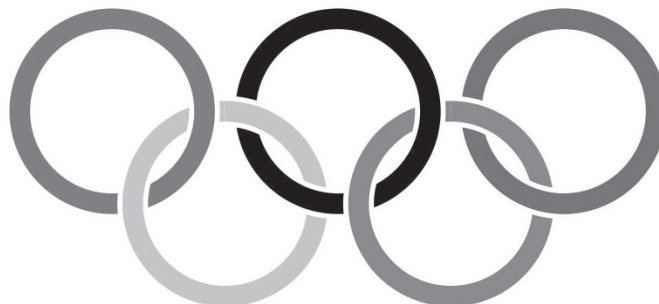
Kirjuta Eesti olümpiasangarite perenimed.

Sulgudes olevad aastaarvud viitavad medalivõidule.

1. Kiiruisutaja (1964). 2. Kümnevõistleja (2000). 3. Maadleja (1924). 4. Kõrgushüppaja (1972). 5. Jalgrattur (1976). 6. Suusataja (2006). 7. Kettaheitja (2008). 8. Maadleja (1936). 9. Veepallur (1980). 10. Suusataja (2002, 2006). 11. Vabamaadleja (1928).

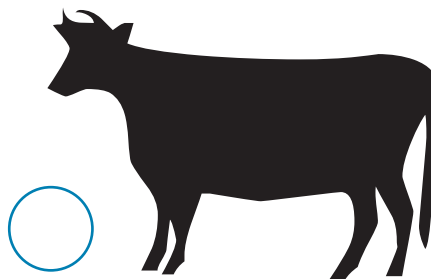
Vasakult paremale:

11. RAHVALAULUD.

Eesti rahva mõistatusi koduloomadest. Nummerda vastused.

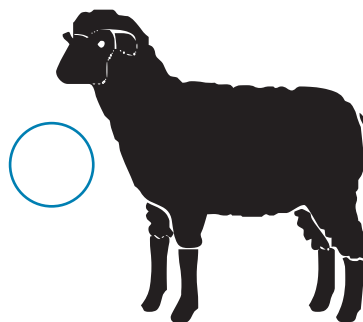
1. Üks teeb timp-tamp,
teine teeb timp-tamp,
kolmas teeb timp-tamp,
neljas teeb timp-tamp,
viies teeb karviuhti?

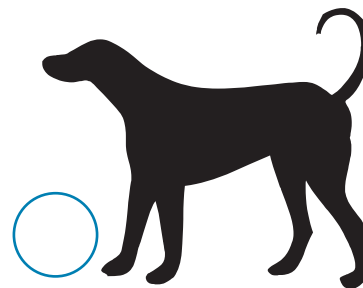
2. Neli andjat,
neli kandjat,
kaks koerakaitsjat,
üks parmupiits?

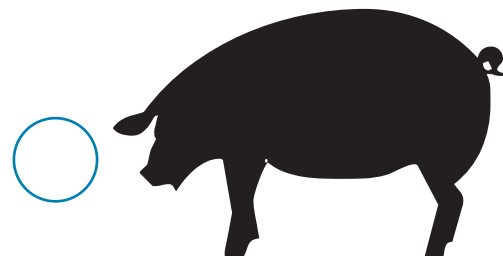
3. Neli teevad aset,
kaks näitavad tuld,
üks heidab magama?

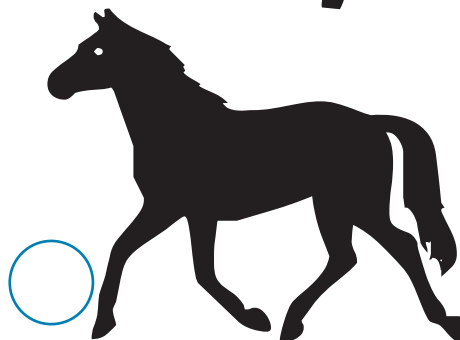
4. Kera ees, ora taga,
hiirekelder keskel?

5. Mees künnab,
ei ole atra ega hobust?

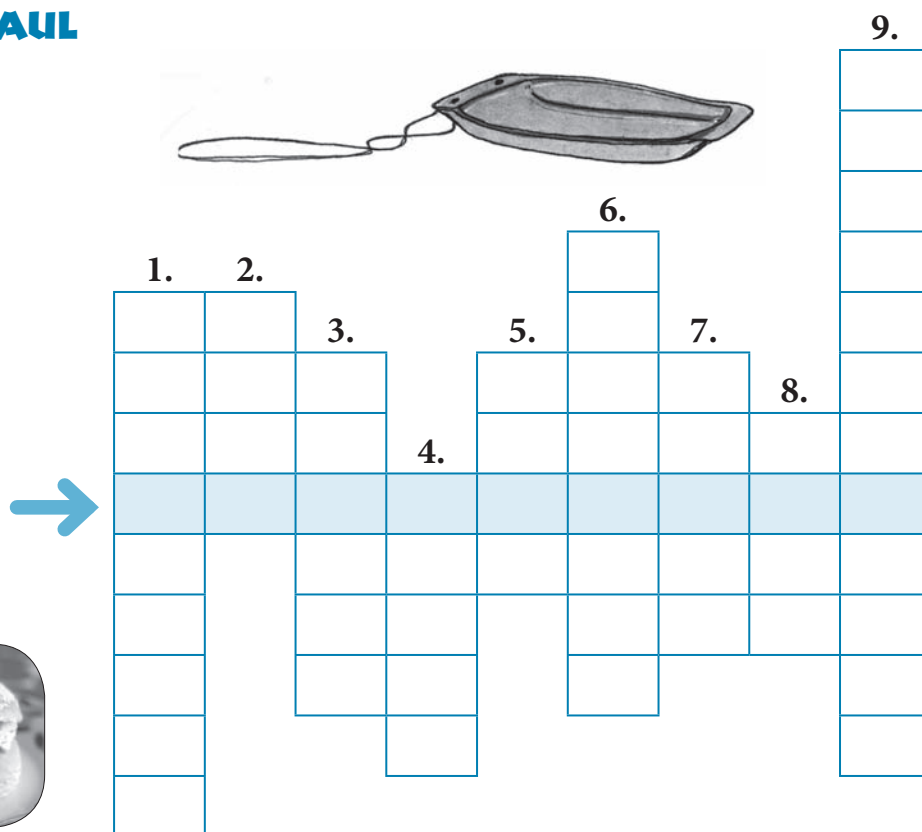

6. Suvel ja talvel,
aasal ja nurmel,
kasukas seljas?

12. VASTLA LIULAUL

Lahenda ristsõna.

1. Rahva poolt loodud luulevormis lugu.
2. Põllutaim, mille kasvu ennustati vastlapäeval.
3. Vastlapäeva toit.
4. Linapõllul kasvav umbrohi.
5. Vahend liulaskmiseks.
6. Keedetud, vastlapäeva toit.
7. Jämedad linakiud, linatöötlemise saadus.
8. Kondist mänguasi.
9. Vastlasai.

Vasakult paremale: – veebruari nimetus rahvakalendris.

13. KES ON VANA TOOMAS?

Kas tunned Eesti linnade sümboleid? Leia pildilt.

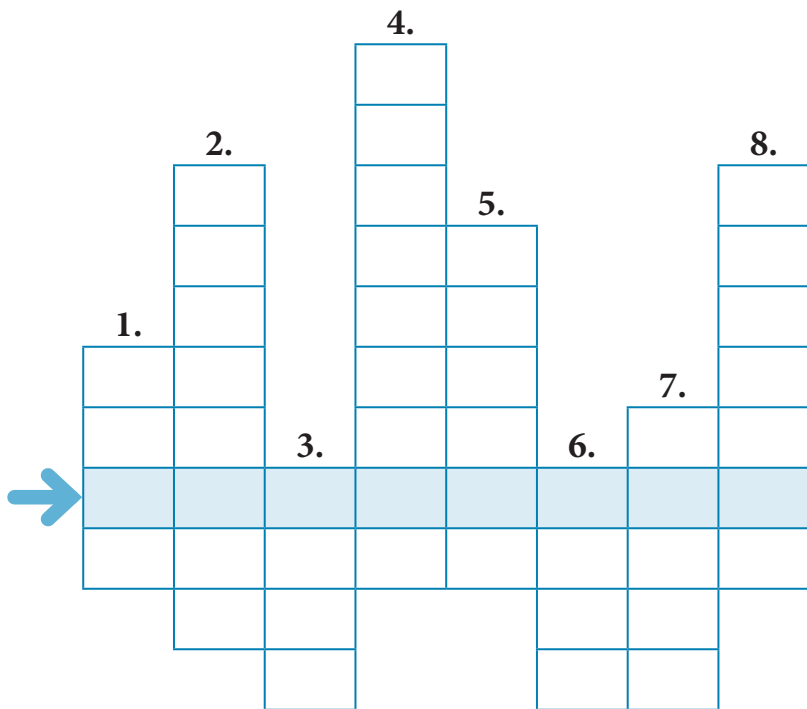

- TALLINN – Vana Toomas
- HAAPSALU – Valge daam
- NARVA – Hermanni linnus
- TARTU – Suudlevad tudengid
- VILJANDI – Mulgi mees
- OTEPÄÄ – Karupea

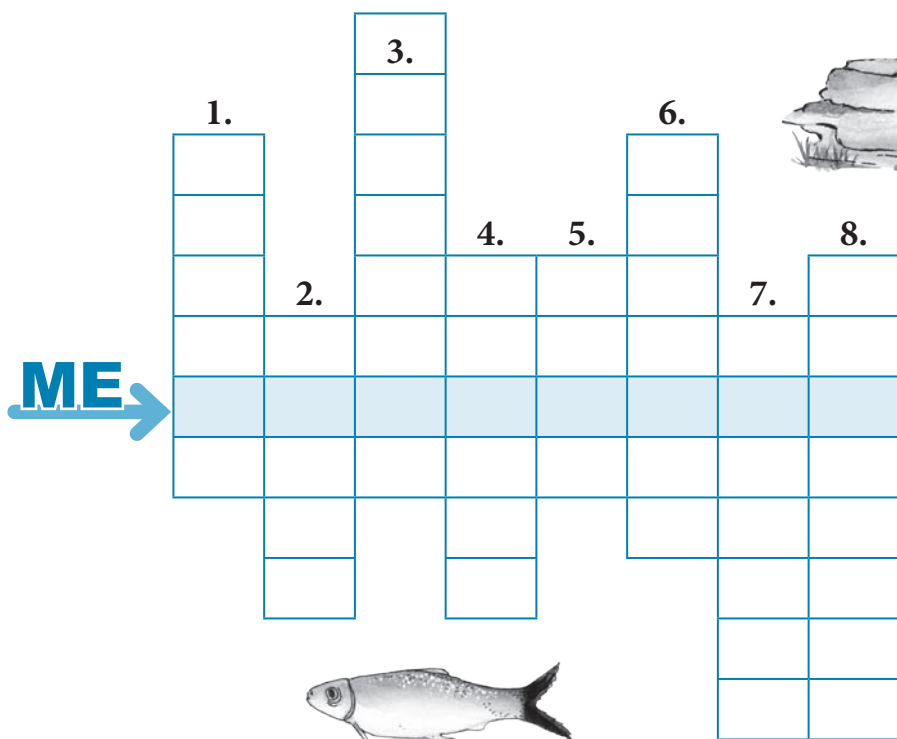

14. LAUL PÕHJAMAAST

1. Lahenda ristsõnad.

1. Riigisümbol.
2. Saaremaa vägilane.
3. Riigi kõige tähtsam laul.
4. Heliteose viisi autor.
5. Vana ... Tallinna sümbol.
6. ja 7. Eesti lipu värvused.
8. Eest naaberriik idas.

1. Eesti suurim järv.
2. Aastaaeg enne talve.
3. Eesti pealinn.
4. Riigilipu värvus.
5. Rahvuskala.
6. „Laul Põhjamaast” sõnade autor Enn ...
7. Rahvuskivi.
8. Eesti suurim saar.

Lahendussõnad:

.....

2. Leia ruudustikust 15 maakonnalinna nimed.

Haapsalu, Jõgeva, Jõhvi, Kuressaare, Kärdla, Paide, Põlva, Pärnu, Rakvere, Rapla, Tallinn, Tartu, Valga, Viljandi, Võru

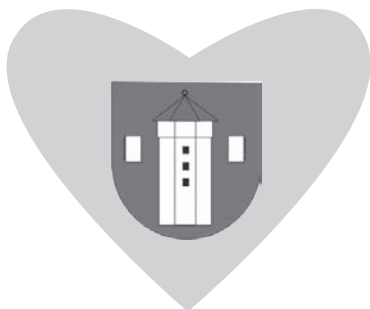
T	A	R	T	U	R	A	P	L	A
T	V	A	J	Õ	H	V	I	R	H
T	I	P	Õ	L	V	A	K	A	A
A	L	Ä	G	P	Õ	L	Ä	K	A
L	J	R	E	A	R	G	R	V	P
L	A	N	V	I	U	A	D	E	S
I	N	U	A	D	N	G	L	R	A
N	D	R	A	E	N	O	A	E	L
N	I	K	A	S	E	S	A	L	U
K	U	R	E	S	S	A	A	R	E

Mis kohanimed olid veel ruudustikus? Miks need sellesse mõistatusse ei sobi?

3. Leia Eesti kaardilt, mis maakonnas on järgmised linnad.

- Rakvere
- Kuressaare
- Jõhvi
- Haapsalu
- Paide
- Kärdla
- Tallinn

4. Mis linna sümbolid on pildil?

17. KUI ISA KINKIS RAAMATUID

Lahenda ristsõna. Kirjanikud ja lood tööraamatu kolmandas osas.

1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11.

OSKAR LUTS
KEVADE

Jüri Püri
**TAGAMETSA
TIIVULINE
PERE**

Jüri Kirijõgi
**KUI ISA KINKIS
RAAMATUID**

1. Luuletuse „Suusasõit” autor. 2. Luuletuse „Uuel aastal” autori (Vladimir) perenimi. 3. Luuletuse „Sula” autor. 4. „Laul Põhjamaast” sõnade autor. 5. „Kirjaniku („Kevade”) eesnimi ja 6. sama kirjaniku perenimi. 7. Vanal ajal loodud luulevormis lugu, mille autor pole teada. 8. Jutustuste „Kohtumine rähniga” ja „Puukoristaja toidulaual” autor. 9. Luuletuse „Uisutamas” autori (Ernst) perenimi. 10. Jutustuse „Kui isa kinkis raamatuid” autori perenimi. 11. Rahvajutt, mis on seotud mingi kindla kohaga.

Vasakult paremale:

SÕNASELETUSI

A

ahne – ablas, saamahimuline, omakasupüüdlik, saagi peal väljas

ajavad kananaha ihule – ajavad kellelegi hirmu peale, panevad kokkuma.

Külmast või hirmust muutub inimese nahk krobelseks ja meenutab kananahka.

ammutatud – lõpuni ära kasutatud, täielikult ära kulutatud

asunik – oma kodumaalt lahkunud ja teisele maale ümberasunud elanik, asukas

E

ebe, ebemed – kerge kübe, helves, lina töötlemisel tekkinud kerged pudemed

egas – ega siis (kõnekeeles)

ep – ei, just, nimelt

eraldama – (raha) mingiks kindlaks otstarbeks kasutada andma

H

hagijas – koeratõug, jahikoer

hale – kurb, vilets, kehv, nutune, nukker; hale lugu - pisarateni liigutav, nutma ajav lugu

hallitama – hallitusega (hallitusseentega) kattuma

hanereas – üksteise järel

hurt – koeratõug, kõrgete jalgadega jahikoer

hõlmad – eest lahti käiva rõivaeseme esimesed pooled

händ – saba

I

igiroheline – igihaljas, alati roheline

iidne – igivana, väga vana

ilu – siin laulus: rõõm

ind – õhin, tuhin, iha, hasart

J

jääger – kütt, jahimees. Mõisates olid jäägrid elukutselised kütid.

A

B

D

E

F

G

H

I

J

K

L

M

N

O

P

R

S

Z

T

U

V

Õ

Ä

Ö

Ü

A

K

kahvatama – ehmatusest (näost) kahvatuks muutuma, valgeks muutuma

B

kaim – kaugel sugulane, kaaslane, seltsiline

D

kamakas – suur tükk

E

kiud – pikk niiditaoline moodustis (nt linakiud)

kliinik – haigla

F

kohendama – sättima, parremaks tegema, parandama

G

kohmitsema – pusima, kohmerdama

kole – hirmus

H

kolkima – peksma, naha peale andma, nüpeldama

I

kooreürask – puidukahjur

koukima – urgitsema, välja tõmbama või kiskuma

J

krahmama – haarama, krabama, näpsama

K

kramplik – väga tugev kinnihoidmine millestki, kellestki, pingul, üleni pinges

kratsima – kraapima, kriimustama, *siin*: saapaid kratsima – saapataldu kulutama, kraapima

L

kummut – sahtlitega kapp

M

kõrin – liigutamisel kõrisev eseme, mänguasi

N

käre – kiire, nope, voolav; käreدامalt – kiiremini, kiirema vooluga

O

köster – kirikuõpetaja abiline, vanal ajal õpetas koolis usuõpetust ja võis olla ka kooli juhataja

P

küngastik – rühm künkaid

R

kütt – jahimees, laskur; näiteks: vibukütt – vibulaskur

S

L

Z

lade – hunnik, kuhi

T

Lendav Hollandlane – muistne kummituslaev. Purjekas, mis ei jõua kunagi kodusadamasse peab igavesti meredel purjetama. Sageli tähendab selle laeva nägemine

U

halba ilma merel ning laevale või meeskonnale peatset hukkumist.

V

lesknaine – naine, kelle abikaasa on surnud ning kes pole uuesti abiellunud.

Ö

liguje – likku

Ä

linlane – linnaelanik, linnainimene, tallinlane on Tallinna linna elanik.

Ö

linnavaht – valvur linnavärvavas, linna korraldaja, vaenlaste eest kaitsja

Ü

lippur – lipukandja, ka sõjaväeline auaste

lulli lööma – logelema, laisklema, aega kasutult mööda saatma

läbituustitud – tühjaks puistatud, läbi tuhnitud

lüdima – seemneid (kaunast, kábist ...) eemaldama

M

mustad päevad – rasked ajad, hädapäevad
mustendama – mustama, tume olema

N

nabisid – said kätte, võtsid kinni
napp – lühike, kesine, kehv; napiks - lühikeseks, kesiseks,
neurokirurg – arst, kes ravib aju- ja närvisüsteemi vigastusi
nõelatoos – väike kaanega karbikene nõelte hoidmiseks
nälga kustutama – sööma ja jooma
näärid – talvised pühad, aastavahetus
näärikuu – jaanuar
nööripundar – kokkuseotud või sassis kimp nõöri

ohverdama – jumalatele, haldjatele või vaimudele kingituseks midagi tooma.
Annetatakse selleks, et saavutada jumala poolehoidu või tänada millegi eest.
ohvriand – jumalatele toodud annetused
oliivipuu – õlipuu

P

pale – põsk; palged – põsed, nägu
pankraation – maadlusest ja rusikavõitlusest koosnev spordiala Vanas-Kreekas
patsi lööma – tänuks või tervituseks käega teisele vastu peopesa lööma
pension – kindlal ajal (kord kuus) makstav elatus- või toetusraha
pentalon – viievõistlus
pilliroog – veekogudes ja niisketel aladel kasvav kõrreline taim
pintslisse pistma – ära sööma või jooma, hävitama
pobisema – pomisema, vaikselt ja ebaselgelt rääkima
projekt – kirjalik plaan, kava, leping
puhkab mullas – on surnud, on mulla all
puna – punane värvus
pundar – rühm inimesi tihedalt koos, puntrana – olid tihedasti koos
puristamine – suust õhku välja surudes huultega (loom mokaadega) häälightsusi tegema,
hobuse puristamine – pruuskamine

A

B

D

E

F

G

H

I

J

K

L

M

N

P

R

S

Z

T

U

V

Ä

Ü

A

R

rajama – ehitama, tegema, kellegi tööga valmistama

range – karm, nõudlik, tagasihoidlik

D

riiakas – tülinorija

E

roog – toit; roaks – toiduks, söögiks;

rõhud – vaskkettidest ehe, kuulus eesti naiste rahvarõivaste juurde, kinnitati vöö külge ja kanti puusal

F

räästas – katuse alumine, majaseinast üleulatuv serv

G

röntgenipilt – röntgenikiirtega valgustatud kehaosast tehtud foto

H

rütmiline – kindlas taktis liikumine

I

S

J

saelaud – palgist välja saetud laud

K

saksa kepikene – kõvera otsaga jalutuskepp

L

seenetama – seentega kattuma, ära mädanema

M

sihuke – niisugune, seesugune

N

sponsor – rahaline toetaja

O

suigatama – tukkuma, kerget uinakut tegema

P

sume – hämar, mahe, pilves ilm

R

sõjasulane – palgasõdur

S

sädistama – sädinal rääkima, heleda häälega kiiresti ja palju rääkima

Z

säga – magevees (jõed, järved) elav röövkala

T

säärane – niisugune, selline

U

süüant soojendama – rõõmu valmistama

V

südi – tragi, hakkaja, vapper, kartmatu; innukas

Õ

sümbol – võrdkuju; märk, tähis või kujutus mis on seotud mingi kindla kohaga (nt Tallinnaga)

Ä

Z

Zeus – Vana-Kreeka peajumal, elukoht oli Olümpose mäel

Ö

T

taibukas – arukas, nutikas, tark

Ü

takk, takud – jämedad linakiud, lina töötlemise saadus.

tali – talv

taliteed – talveteed, mida mööda sai sõita ainult talvel (nt üle soo, järve või mere, siis kui need olid kinni külmunud).

taplemiste tallermaa – lahinguväli, sõja ajal lahingute käigus rikutud koht
tempel – hoone, kus viiakse läbi usutalitusi ja jumalateenistusi, pühamu
tormikeerd – tormikeeris, tormihoog
trauma – vigastus
triblama – sportlik tegevus: palli edasi toimetamine põrgatades, litri edasi toimetamine kergete löökidega.
tritsud – vanaaegsed uisud, kinnitati tavaliste saabaste külge
tritsutama – uisutama
tuder – linapõllul kasvav umbrohi
tuhm – tume, ilma läiketa
tuisand – tuisanud
turvaline – kaitstud, kindel, rahulik, ohutu
tuulelipp – tuule suuna määramise riist
tuuseldama – sakutama, sasima, hullama
tõuk – ussike röövik, vastne
täiest väest – kogu jõuga, täiest jõust

U

uhama – midagi hoogsalt tegema, kiiresti sõitma
undama – kestav ühetoonilist kumedit häält kuuldavale tooma
uppund – uppunud, millegi (nt lume) alla mattunud
uudismaa – esmakordselt kasutusele võetud põllumaa

V

vahimees – vahti pidav mees, vahisõdur, valvur
vahitorn – valvetorn
vall – (lume)kuhjatis, müür
vangutab pead – on rahulolematu ja kõigutab selle märgiks pead
vastne – 1. tõuk, ussike, röövik; 2. uus
virmalised – põhjalvalgus, külmadel talveöödel eri värvustes helenduv põhjataevas

Õ

õgima – ahnelt ja palju sööma
õhetama – punasena paistma, hõõguma, kuumama
õhkamine – ohkamine, kurtmine, kaeblemine

A

B

D

E

F

G

H

I

J

K

L

M

N

O

P

R

S

Z

T

U

V

Õ

Ä

Ö

Ü

ISBN 978-9949-513-26-0

9 789949 513260

Euroopa Liit
Euroopa Sotsiaalfond

Eesti tuleviku heaks

Hariduslike erivajadustega
õpilaste õppevara arendamine